

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Robert Šimek

Pojistná smlouva

Diplomová práce

Olomouc 2010

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma pojistná smlouva vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. srpna 2010

Robert Šimek

Obsah:

1.	Úvod.....	4
2.	Pojem pojištění.....	7
3.	Rozdíl mezi soukromým a sociálním pojištěním.....	11
4.	Historie pojištění, jeho vývoj a význam.....	13
4.1.	Zahraníčí.....	13
4.2.	České Země.....	16
5.	Prameny pojistného práva a ústavněprávní základ pojištění.....	21
6.	Komparace kontinentálního a angloamerického pojetí.....	24
7.	Pojistná smlouva.....	27
7.1.	Pojmové určení.....	27
7.2.	Náležitosti.....	31
7.2.1.	Pojistný zájem.....	33
7.2.2.	Pojistné nebezpečí a pojistná událost.....	37
7.2.3.	Pojistné riziko.....	39
7.2.4.	Nahodilost a právní pojetí nahodilosti.....	41
7.2.5.	Pojistné podmínky.....	43
8.	Pojistný vztah.....	47
8.1.	Účastníci.....	47
8.2.	Předmět.....	48
8.3.	Obsah.....	50
9.	Vztah mezi pojištěním a odpovědností za škodu.....	52
10.	Závěr.....	57
11.	Seznam použitých zdrojů.....	59
12.	Shrnutí (abstrakt) práce.....	71
13.	Summary.....	73
14.	Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce.....	75
15.	Příloha č. 1.....	76
16.	Příloha č. 2.....	79

1. Úvod

Pojistná smlouva jako smluvní typ zaujímá nejen v českém, ale i v jiných právních řádech specifické postavení. Mnohaletým vývojem se stala nepostradatelnou součástí vyspělých kodexů na poli civilistiky, či si dokázala vybudovat silné postavení formou speciální právní úpravy. Bez její existence bychom jen stěží odstraňovaly následky různorodých nahodilých událostí. Těžko ji budeme přirovnávat k jinému smluvnímu typu, častěji však k podmínce nebo časovému určení, na které bude závislé poskytnutí plnění. Soukromé pojištění je dynamicky se rozvíjejícím odvětvím finančních služeb, metodou realizace soukromého i sociálního zabezpečení. Jeho konkrétní podoba je ovlivněna státní hospodářskou a sociální politikou.

Pojistná smlouva v České republice představuje právní dokument, dvoustranný právní akt, na jehož základě vzniká smluvní pojištění fyzických nebo právnických osob a vyjadřuje konkrétní pojistné podmínky a realizace pojištění. Pojištění i pojišťovnictví přímo nebo nepřímo zasahují téměř do všech činností týkajících se téměř každého člověka. Svým charakterem i významem přesahuje hranice států a vždy mělo a má mezinárodní charakter. Dnešní pojistný trh nabízí širokou paletu pojistných produktů. Pojistit lze téměř vše, co splňuje zákonem stanovené podmínky. Jednotlivec se při výběru vhodného pojištění může snadno ztratit. Smlouvy jsou většinou formulářového typu a je zde velmi malá možnost určení obsahu smlouvy v rámci smluvního jednání (*take or leave*). Zájemce o pojištění tak má možnost pouze zvolit jiného smluvního partnera, který jeho požadavky uspokojí.

Pojišťovny operují s obrovským množstvím finanční masy, se kterými mohou disponovat. Podobně jako u bank se zde uplatňuje velmi přísná právní regulace a státní dozor nad pojišťovnami je její nezbytnou součástí. Navíc se stává pojistná smlouva složitější při možnosti kombinovat ji s investováním na kapitálovém trhu (např. kapitálové nebo investiční životní pojištění). Výhodou je eliminování negativního fenoménu zvaného inflace.

Oblast soukromého pojistného práva dotváří právní předpisy, které upravují podmínky podnikání v oblasti soukromého pojištění, právního postavení zprostředkovatelů, zajištění a v neposlední řadě výkon dohledu nad soukromými pojišťovnami. Tento komplex právních norem nevytváří zřetelnou hranici mezi právem soukromým a veřejným a často dochází k prolínání těchto dvou právních oblastí.

Svou práci se snažím pojmout komplexně. Soustředit se pouze na soukromoprávní aspekty by ztratilo smysl, stejně tak se omezit pouze na samotný současný zákon o pojistné smlouvě, neboť státní ingerence a veřejný zájem zde hraje velmi důležitou roli. Pokusím se odlišit soukromé pojištění od sociálního, jejich vzájemné prolínání a ovlivnění. Z hlediska

rozsahu práce záměrně opomím zabývat se správním právem pojišťovacím, které ukládají pojišťovněm určité směrnice a zásady pro jejich zřízení a hospodaření, tedy předpisy veřejného práva správního a finančního (normy poplatkové a daňové, pokud se týkají provozu pojišťoven). Z veřejnoprávní části však zmiňuji okrajově oblast státního dozoru nad pojišťovněmi, ochranu spotřebitele. Stranou ponechávám také ochranu hospodářské soutěže a hlavně problematiku pojistného podvodu. Rozbor těchto oblastí si jistě zaslouží větší pozornost, kterou ponechávám případnému dalšímu bádání.

Větší důraz kladu na vývoj pojistné smlouvy, aktuální stav právní úpravy a případné změny související s plánovanou rekonstrukcí soukromého práva. Současně rozeberu jednotlivé nejdůležitější instituty týkající se pojistné smlouvy a zejména problematiku podstatných náležitostí pojistné smlouvy, související judikaturu a srovnání jednotlivých institutů v historickém vývoji, jakož i s jinými právními řády.

Dále srovnávám současnou právní úpravu a její poměr k Evropské unii. Součástí práce je rovněž problematika pramenů pojistného práva, jejíž podstatný výčet je uveden v přílohách. Následuje rozbor oblasti pojistného vztahu. V této části se soustředím jen na obecné vymezení účastníků pojistného vztahu, jelikož zkoumání různých nuancí změn v subjektech, případně zániku osoby v právním smyslu, přeměn společností a případném vzniku, změny nebo zániku souvisejících práv a povinností je velmi široká oblast, kterou se prozatím nezabývám. Vynechat jsem musel různé otázky koncepční, otázky související s ochranou spotřebitele a taktéž otázky harmonizačních snah v rámci Evropské unie.

V závěru práce se pokouším nastínit rozdíl mezi pojištěním a odpovědností za škodu, jejich vzájemný vztah a další relace související s těmito instituty. Část práce bude rozdělena na popisnou, která bude doplněna o teoretické i praktické poznatky a případy a některé další aktuální problémy a jejich možná řešení.

Z metodologického hlediska využívám zejména historicko-genetické metody zkoumáním společenských okolností, které vyvolaly určité pojistněprávní jevy, metodu komparace a metodu formálně-logické analýzy nezbytné k ujasnění zkoumání obsahu dané materie. Pozornost věnuji nejen právní oblasti, ale důraz kladu také na ekonomickou stránku pojištění, která provází pojistnou smlouvu v úzkém sepětí.

Cílem mé diplomové práce je rozebrat jednotlivé náležitosti pojistné smlouvy z pohledu teoretického a jejich uplatnění v praxi, zejména poukazem na bohatou judikaturu týkající se uplatnění nároku na pojistné plnění a odborných článků a publikací, a také se věnuji rozboru pojistných podmínek. Většina pojmů je dnes obsahem legálních definic, nicméně po důkladném zkoumání jsem dospěl k závěru, že zabývat se povrchně několika specifickými

problémy by bylo příliš komplikované a nepřehledné. Proto jsem zvolil rozbor základních otázek „života“ pojistné smlouvy, neboť vždy se vracíme k základům, na kterých to které právní odvětví stojí a pochopení jejich smyslu a účelu, zejména základních principů dané problematiky, považuji za větší přínos pro právní vědomí společnosti jako takové. Snahou tedy bude systematicky odpovědět na otázky: Co je pojištění? Jak se pojištění historicky vyvíjelo? Jaké má náležitosti pojistná smlouva? Jaké podmínky musí být splněny, aby se jednalo o pojištění, zejména pro vznik a trvání tohoto právního vztahu? Proč je důležité odlišit pojištění od odpovědnosti za škodu?

Z časového hlediska se převážně soustředím na současnou právní úpravu. Ve specifických otázkách se zmiňuji o navrhované rekodifikaci soukromého práva. Pozornost upínám rovněž na předchozí úpravy, zejména v období od zákona o pojistné smlouvě z roku 1917, přes změny v roce 1934 a „socialistickou úpravu“ po únoru 1948 až po současnost. Na místní omezení jsem nehleděl, harmonizační a unifikační snahy na poli práva pojistné smlouvy jsou evidentní. Velké pojišťovny se snaží prorazit jak na domácích trzích, tak postupně se snaží pronikat i na zahraniční trhy. Většina států hledala inspiraci v německém zákoně o pojistné smlouvě z počátku 20. století, stejně tak jednotlivé kolonie přebírali úpravu evropských států, ať už se jedná o země, které vycházeli z úpravy německé, francouzské, španělské či nizozemské. Podobná situace nastala u satelitních států bývalého sovětského svazu. Postupně nikoli podrobně se zmíním nejen o úpravě německé a slovenské jako zástupců kontinentální právní oblasti, ale také o oblasti angloamerické, zejména o státech USA a Velké Británii. Islámská právní oblast je zatím méně probádaná z hlediska specifických právních norem, nicméně do budoucna může být pro pojistitele velkou výzvou.

2. Pojem pojištění¹

Abychom byli vůbec schopni zkoumat veškeré aspekty týkající se pojistné smlouvy, musíme si nejdříve definovat, co vlastně pojištění znamená. V žádném právním předpise jeho definici nenalezneme², proto ji musíme umět teoreticky i prakticky dovodit z právního řádu jako celku. Z normativního hlediska řadíme pojištění do oboru pojistného práva, jako komplexu právních norem, které upravují soukromoprávní vztahy vznikající při výkonu pojišťovací činnosti. Pojistný vztah vzniká na základě právního úkonu – pojistné smlouvy.

Pojištění obecně představuje určitý způsob zabezpečení proti následkům vyvolaným skutečností charakterizovanou pojistným nebezpečím či pojistným rizikem (pravděpodobná možnost vzniku nahodilé události, která vyvolává potřebu určitých finančních prostředků). Můžeme ho chápat také jako způsob, jak vytvářet finanční rezervy a přerozdělovat své peníze. Každý subjekt se rozhoduje dobrovolně, zda se pro případ realizace nahodilé skutečnosti pojistí, či nikoli. Buď možná rizika zcela ignoruje, nebo podnikne kroky pro zmírnění negativních důsledků. Je možné zvolit formu tzv. samopojištění, kdy kryje škody z vlastních prostředků nebo přenést (transformovat) riziko na pojišťovnu.

Konkrétněji však můžeme definovat pojištění jako specifický druh peněžní služby, kdy pojistitel za úplatu (přijaté pojistné) poskytuje pojistnou ochranu, tzn., vyplácí pojistné plnění v případě, že dojde k pojistné události. Představuje tak synallagmatický majetkový závazek, charakterizovaný rovností účastníků, poskytnout za úplatu ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li předem určená nahodilá událost týkající se pojistného rizika (nebezpečí).³ Tomu, aby pojišťovny uzavíraly místo smluv o pojištění například smlouvy o půjčce, o ručení nebo o hře (sázce), brání zákonem nevyslovená podstata pojištění, již je úhrada finanční újmy nebo potřeby, jako důsledku nahodilé skutečnosti.⁴ Jako tzv. spekulativní obchod pro svou odvážnou (aleatorní) povahu nebyl dříve podporovaný.

Pojištění můžeme dělit jak z ekonomického hlediska jako předmět pojišťovací činnosti a ekonomický vztah, jehož účelem je rozdělení pojistného rizika jeho následků mezi větší počet

¹ Vznik termínu pojištění lze datovat do 1. poloviny 18. století. Předtím se u nás běžně říkalo asekurace (odvozeně od staroitalského termínu *assicuranza*). Obsahově tento termín je spojen se slovy jistota, eventuelně zabezpečení, bezpečnost. Podobné termíny najdeme i v cizích jazycích: *poistenie*, *ubezpieczenie*, *osiguranje*, *insurance*, *assurance*, *assicurazione*, *segno*, *Versicherung* (in VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1996. s. 12.).

² *Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2001, Pl. ÚS 5/2000*: „Vzdor tomu, že právní předpisy pojem pojištění nedefinují, lze zejména z § 788 odst. 1 o.z. dovodit, že jde o závazky charakterizované rovností jejich stran (účastníků).“

³ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský zákoník: komentář*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 1147-1148.

⁴ HOLUB, Milan, et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Praha: Linde, 2003. 2 sv., s. 1240.

subjektů, které jsou pro tento účel spojeny právními a ekonomickými vztahy, a tím zmírnit či odstranit nepříznivé důsledky způsobené nahodilými událostmi⁵⁶, tak z hlediska právního jako majetkový závazkový právní vztah⁷ upravený zákonem o pojistné smlouvě se subsidiární působností občanského zákoníku. Právní úprava vztahů vznikajících v soukromém pojištění vychází zejména z principu rovného postavení subjektů těchto vztahů⁸, tj. fyzických a právnických osob a státu, a z principu smluvní volnosti jako jednoho ze základních principů demokracie. Současná úprava je koncipována z pohledu ochrany spotřebitelů pojištění tak, aby většina těchto vztahů platila, pokud si smluvní strany nedohodly jiný režim. To je odůvodněno silnějším postavením pojistitele, který je zejména ve vztahu k fyzickým osobám vzhledem ke své odbornosti a ekonomickým možnostem v podstatně výhodnější pozici.

Přínos pojištění pro jednotlivce tedy spočívá především v překlenutí nesouladu mezi stavem očekávaným a stavem skutečným. Pojištění rovněž pomáhá nahradit ztráty nebo odstranit škody vzniklé realizací nahodilé události. Výsledkem je udržení současné úrovně životního standardu jednotlivce. Pojištění hraje svoji roli i v ovlivňování ekonomického prostředí. Působí protiinflačně, a to hlavně v odvětví životního pojištění, které ve vyspělých ekonomikách nabývá stále více na významu. Domácnosti a firmy platbou pojistného odkládají svoji spotřebu, což má v zásadě protiinflační charakter. Rovněž zaměstnavatelé, kteří místo zvyšování mezd přispívají na životní pojištění, svým chováním stimulují inflaci.

Cílem pojištění je snaha o odstranění obav a starostí vyvolávaných možností výskytu nahodilé události. Nesporným účelem pojištění je tedy určitá potřeba po jistotě. Samozřejmě je v hospodářském zájmu pojištěného, aby k pojistné události vůbec nedošlo. Účelem pojištění je přebírání rizik a v jeho materializované podobě poskytnutí peněžitého plnění (prebírání škod), vyrovnává poruchy v hospodářských plánech pojištěného vyvolaných nejistými událostmi. Pojištění je společenstvím rizik a společenstvím pojistných zájmů širokého okruhu osob. Několik málo lidí je kompenzováno z prostředků placených mnoha účastníky onoho společenství jedinců, které váže společný zájem. Pojištění je projevem solidarnosti, kdy pojistníci přispívají společnými příspěvky do pojistných rezerv, ze kterých jsou vyplácena

⁵ Nezbytným faktorem tohoto ekonomického hlediska je vytváření rezerv, které zabezpečí splnitelnost převzatých závazků.

⁶ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský zákoník: komentář*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 1330.

⁷ § 1 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník.

⁸ Srovnej charakter plnění in BAKEŠ, Milan, a kolektiv. *Finanční právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 9.: „Pojišťovací metoda, někdy též nazývaná metoda podmíněné návratnosti, je charakteristická svou neekvivaleností. Část peněžní masy se přesouvá od jednoho ekonomického subjektu k jinému, přičemž závisí na splnění předem nejisté podmínky, zda dojde i k plnění protisměrnému či nikoliv. V případě, že podmínka návratnosti nastane, protisměrné plnění může být i menší nebo větší hodnoty, nežli byla původně přesunutá část peněžní masy.“

pojistná plnění jenom těm, kteří měli pojistnou událost. Současně je pojištění ekonomicky motivováno potřebou restituce finanční újmy (škodové pojištění) nebo uspokojení zvýšené potřeby finančních prostředků (obnosové pojištění) v souvislosti s pojistnou událostí.

Pojištění řadíme mezi služby (z ekonomického hlediska). Pojistník dostane pojistku jako doklad, že existuje smlouva mezi ním a pojistitelem. To, co smlouva slibuje, je výplata peněz (v některých případech služby, př. asistenční) ve výši ekvivalentní škodě nebo ve výši rovnající se stanovené částce.⁹

I podle jiných autorů má pojištění ekonomickou povahu a představuje efektivní způsob tvorby a rozdělování finančních rezerv k úhradě potřeb, jež vznikají z nahodilých událostí¹⁰. Vytváří se z příspěvků osob (fyzických i právnických) a jsou spravovány mimo rámec jejich hospodaření institucemi k tomuto účelu zvlášť vytvořenými – pojišťovnami. Riziko majetkové újmy z nepříznivých událostí nahodilé povahy se rozděluje na okruh účastníků, který se podílí jak na tvorbě těchto prostředků, tak i na jejich poskytování, podle předem stanovených pravidel.¹¹ Institucionalizaci pojištění představuje pojišťovnictví ve všeobecném komplexu pojímané jako specifické odvětví ekonomiky zahrnující ekonomické subjekty provozující pojištění, tedy komerční pojišťovny jako samostatné ekonomické entity. Z povahy tohoto vztahu, stejně jako z jiných závazkových vztahů, vznikají vzájemná práva relativní povahy, které působí mezi účastníky závazkového vztahu (inter partes), na rozdíl od práva absolutní povahy, kde oprávnění určitého subjektu odpovídá povinnost neomezeného počtu subjektů (erga omnes), např. vlastnické právo.

Z hlediska smluvní volnosti došlo v této oblasti k výraznému posunu k dispozitivní úpravě oproti předchozímu totalitnímu období, kdy normy byly převážně kogentního charakteru a smluvní vyjednávání při možnosti uzavřít smlouvu s pojišťovnou, která zaujímala na pojistném trhu monopolní postavení, bylo prakticky vyloučenou. Účastníci si mohou vzájemná práva změnit dohodou. Jejich postavení je zásadně rovné a práva a povinnosti vzájemné. Většina kogentních ustanovení soustřeďuje svou pozornost na ochranu spotřebitele.

Pro posuzování konkrétních práv z pojištění podle jeho zařazení mezi závazkové vztahy vyplývá nutnost vycházet nejen z úpravy samotného pojištění (zákon o pojistné smlouvě), ale i z obecné úpravy závazkových vztahů upravených v občanském zákoníku v § 488 a násl.

⁹ BLAND, David. *Pojištění: Principy a praxe*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1997. s. 3.

¹⁰ To je patrné i z definice § 1 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě: „Pojištění umožňuje opatření finančních prostředků k úhradě majetkových potřeb, které vznikají nahodilými událostmi.“ § 345 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník podobně: „Pojištěním se zabezpečuje občanům právo na výplatu peněžních prostředků k úhradě potřeb, které vznikají z nahodilých událostí.“ § 358 zákona č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník: „Pojištění slouží organizacím k úhradě škod vyvolaných nahodilými událostmi; vzniká z hospodářské smlouvy uzavřené s pojišťovnou nebo ze zákona.“

¹¹ VELEBOVÁ, Eva. *Smluvní a zákonné pojištění*, Praha: Linde, 1993. s. 14.

Vzájemný vztah je nutný posoudit jako vztah generální úpravy se speciální, kde zvláštní úprava má přednost a v případě nedostatku speciální úpravy se použije úprava obecná.

V různých rovinách abstraktního vědeckého myšlení bylo pojištění diskutováno jako součást důchodové teorie a politiky, jako součást služeb a jako jedna ze složek financí. V rámci důchodové politiky definuje pojištění Daňhel jako posteriorní stabilizátor důchodové pozice ekonomických subjektů, tedy jako instituci, která v případě ztráty na důchodu v případě pojistitelného výpadku ve finančních výsledcích ekonomického subjektu náhradou z pojištění tento ekonomický výpadek překlene a tím zamezí nežádoucím výkyvům v dlouhodobé důchodové rovnováze a finančním rozpočtu podnikatelského subjektu. Pojištění nepředstavuje prostředek k výraznějšímu růstu bezpečnosti, nicméně umožňuje, aby subjekty provozovaly činnost spojenou s vyššími riziky¹².

Některé zahraniční úpravy obsahují definici pojištění. Např. italský občanský zákoník v čl. 1882 definuje pojištění jako smlouvu, podle které se pojistitel na základě zaplacení pojistného zavazuje vůči pojištěnému nahradit mu v dohodnutém rozsahu škodu, která vznikla v důsledku pojistné události, nebo vyplatit kapitál nebo rentu v případě, když se určitá událost dotkne lidského života. Naproti tomu v anglosaské oblasti je definice pojištění přenechána praxi soudů¹³. Vlastní definice nalezneme i na úrovni právních předpisů¹⁴.

Imrich Fekete vymezil 6 základních znaků pojištění, kterými jsou existence rizikového společenství ohrožených subjektů, pojistné nebezpečí, pojistná potřeba (zájem), profesionální přerozdělení pojistného rizika, úplata za pojistnou ochranu a nárok na pojistné plnění. Také se pokusil definovat pojištění jako *profesionálně organizované rizikové společenství se samostatnými právními nároky, které se vytváří za účelem uspokojování pojistných potřeb jednotlivých jeho členů v případě realizace pojistného nebezpečí*.¹⁵

¹² DAÑHEL, Jaroslav. *Kapitoly z pojistné teorie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. str. 25-27.

¹³ Pojištění je smlouva, ve které se jedna strana za dojednané pojistné zavazuje kompenzovat druhé straně škodu (ztrátu) způsobenou pojistnou událostí na předmětu pojištění.

¹⁴ Např. v kalifornském pojistném kodexu, který v § 22 ustanovuje: „*Pojištění je smlouva, na základě které se někdo zaváže nahradit škodu v případě ztráty, škody nebo odpovědnosti, která vznikla z náhodné nebo nepředvídatelné události.*“

¹⁵ FEKETE, Imrich. Vymedzenie pojmu poistenia [cit. 21. února 2010]. Dostupné na <<http://feketei.sk/poistpravo.htm>>.

3. Rozdíl mezi soukromým a sociálním pojištěním¹⁶

Z hlediska způsobu financování můžeme pojištění členit na systém sociálního pojištění, které zahrnuje úhradu sociálních rizik v rozsahu daném rozhodnutím státu koncipované jako povinné a pojištění soukromé (komerční), které zahrnuje krytí rizik ekonomických subjektů (fyzických i právnických osob), obvykle v návaznosti na jejich rozhodnutí a potřeby (s výjimkou některých povinných pojištění).¹⁷

Sociální pojištění je vedle sociálního zaopatření a sociální pomoci jednou ze složek systému zvaného sociální zabezpečení¹⁸, tedy prostředku k uskutečňování sociální politiky (státu), přičemž právní vztahy v této oblasti vznikají přímo na základě zákona. Představuje institucionální systém, kterým se občan sám svou vlastní činností nebo někdo jiný za občana povinně zajišťuje pro případ budoucí pojistné (sociální) události. Podle mezinárodní klasifikace se dělí na 8 základních systémů.¹⁹ V České republice jej tvoří nemocenské pojištění, důchodové, zdravotní²⁰ a dle odložené účinnosti od 1. 1. 2013 také úrazové pojištění. Tento systém je garantovaný státem, který buď sám, prostřednictvím svých organizačních složek vybírá pojistné a vyplácí dávky nebo tuto činnost svěřuje soukromým subjektům.²¹ Sociální pojištění může být financováno v rámci státního rozpočtu²² nebo v rámci fondů sociálního pojištění.

V posledních desetiletích se za metodu sociálního zabezpečení považuje i soukromé pojištění a spoření. V nejobecnější rovině platí, že ten, kdo si pořídí soukromé pojištění či jednoduše spoří, méně potřebuje stát s jeho nástroji sociální politiky. Vůdčí myšlenkou většího využití soukromého pojištění jako metody sociálního zabezpečení jsou snahy o snížení

¹⁶ Podrobněji zpracováno in VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1996. 601 s.

¹⁷ DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Express s.r.o, 2003. 178 s.

¹⁸ Soubor institucí, opatření a zařízení, jejichž prostřednictvím se předchází, zmírňují a odstraňují následky sociálních událostí (právních skutečností nikoli volního charakteru, které způsobují vznik, změnu nebo zánik právních vztahů sociálního zabezpečení).

¹⁹ Úrazové, nemocenské, zdravotní, v mateřství, ve stáří, invalidity, pozůstalostní, v nezaměstnanosti, rodinné přídatky.

²⁰ Tvoří samostatně stojící a speciálně právně upravený systém. Vedle veřejného (zákonného) zdravotního pojištění vytváří zákon i další způsoby pojištění zdravotní péče. Zdravotní pojišťovny jsou podle § 54 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, oprávněny provozovat také smluvní zdravotní pojištění pro osoby, které nejsou pojištěnci podle tohoto zákona nebo pro pojištěnce ke krytí zdravotní péče přesahující rámec hrazené péče včetně léčení v cizině.

²¹ Alternativní soukromé pojištění je příliš riskantní, neboť v důsledku tržního rizika, mohou pojištěnci v případě krachu soukromé pojišťovny přijít o své prostředky. Druhá strana mince je riziko politické.

²² Uplatňuje se v našich podmínkách a znamená, že pojistné hrazené plátcí pojistného přichází do státního rozpočtu a dávky sociálního pojištění jsou ze státního rozpočtu hrazeny (svá specifika si zachovává zdravotní pojištění), tzv. průběžné financování (PAYG – Pay As You Go). Nárok na dávky sociálního pojištění ze strany pojištěných je založen na placení pojistného a velikost dávek se odvíjí od velikosti výdělků (více in TRÖSTER, Petr, et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 4. přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. 367 s.).

sociálního břemene, o snížení úlohy státu v ekonomice, o omezení redistribuce a v neposlední řadě úsilí o podporu tvorby úspor. Větší prostor pro soukromé pojištění je v zemích tíhnoucích k liberalismu a naopak méně se soukromého pojištění využívá v zemích s vyšší sociální kvótou. Charakteristickým znakem státní politiky ve vyspělých zemích je daňová podpora soukromého důchodového pojištění.²³

V soukromém pojištění se uplatňuje zásada ekvivalence a typická je smluvní podoba pojištění a to buď dobrovolná, nebo povinná. Jistou výjimkou je zákonné pojištění. Dále se budu zabývat jen soukromým pojištěním. Na tomto místě je třeba se zmínit i o zákonné definici soukromého životního pojištění pro daňové účely.²⁴ Z historického hlediska se právní materie veřejného sociálního pojištění vytvořila koncem 19. století vyčleněním ze soukromého penzijního a úrazového pojištění.

²³ VOSTATEK, Jaroslav. Modely pro důchodovou reformu. In *Ekonomika, právo a politika: Sborník textů ze seminářů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 1999, č. 2., s. 58-59.

²⁴ § 6 odst. 9 písm. p zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

4. Historie pojištění, jeho vývoj a význam

4.1 Zahraníčí

Potřeba pomoci a ochrany proti důsledkům nahodilých událostí vedla ke vzniku pojištění, jehož smyslem bylo rozdělení rizika škod a jejich následků mezi větší počet účastníků, kteří byli v tomto směru a pro tento účel smluvně zavázáni. Historický vývoj pojišťovnictví ve světovém měřítku do konce 11. století nemůžeme vyčerpávajícím způsobem popsat, jelikož většina pramenů není zcela průkazně doložená. Pravděpodobný počátek vývoje sahá okolo 2500 let před Kristem do období starověkých civilizací (Egypt, Babylónie, Indie, Foinikie). Důvodem pro to byl rozvoj obchodu (zejména námořního) a také vznik prvních kodifikací práva. Např. majitelé karavan mezi sebou uzavírali dohody o vzájemném krytí ztrát, jež by potenciálně vznikaly na plánovaných cestách nebo jsou rovněž známé dopravní pojištění lodí a nákladů. Další vývoj je poznamenán růstem moci Antického Řecka (např. první pokus o druh pojištění v případě zmrzačení v průběhu války) a Říma.²⁵

I přes vyspělý právní řád byl římskému právu institut pojistné smlouvy neznámý. Praktický účel pojištění býval docilován úmluvami jinými.²⁶ Příbuzné principy nacházeli své uplatnění ve dvou ústavech námořního obchodu.²⁷ Významněji se však zásada pojištění uplatňovala ve sdruženích osob hospodářsky slabých k zabezpečení jistého cíle společnými náklady (collegia tenuiorum, zejm. collegia funeraticia).²⁸ Předchůdcem dnešních kodifikací byla kodifikace císaře Justiniána z 6. století našeho letopočtu, nicméně římské právo pojištění ani pojem pojistné smlouvy neznalo. Hlavní impulz rozvoje tohoto odvětví se zrodil až v podmínkách průmyslové výroby o 1 200 let později.

Po zániku římské říše se vývoj v této oblasti zcela zastavil. Jisté oživení nastalo teprve až na přelomu 11. a 12. století, kdy s rozvojem obchodu a řemesel začaly vznikat větší skupiny, které pocitovaly potřebu sdružovat se v zájmu přežití. Utvářely se různé rodinné svazky, nazývané gildy. Jejich činnost byla založena na principu solidarity. Z nich postupně vzešly řemeslnické cechy, jejichž význam se udržel do 18. století. Cechy zakládaly četné mistrovské a tovaryšské pokladnice či bratrstva za účelem podpory členů v nemoci a poskytování

²⁵ HRADEC, Milan, ZÁRYBNICKÁ, Jana. *Vybrané statě z pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2003. s. 6.

²⁶ Zejména stipulacemi a akcesorními úmluvami modifikující normy o přechodu nebezpečí.

²⁷ Foenoris Nautici a Legis Rhodiae de iactu (in HERMANN-OTAVSKÝ, Karel *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1921. s. 8.) Lex Rhodia de iactu obsahoval mechanismus odškodnění obchodníků v případě vyhození jejich zboží do moře za situace, kdy loď byla pronásledována piráty.

²⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vyd., 1910. str. 173.

pohřebního, čímž byly dány základy pojišťování. Kupecké gildy poskytovaly nejen právní ochranu, ale do určité míry provozovaly i pojištění lodní dopravy a požární pojištění. Již v prvopočátku zde bylo odděleno pojištění vzájemné od spekulativního (prémiového).²⁹ Mimo cechy se začaly rozvíjet manufaktury, které zahájily novou, pokrokovou linii v průmyslové výrobě a staly se významným počátkem kapitalisticky orientovaného hospodářství.

První pojistná smlouva byla podepsána v Pise 13. 4. 1379 a zahájila éru komerčního námořního pojištění. Centrem námořního pojištění se koncem 17. století stala Anglie, kde se v Londýně, v kavárně Edwarda Lloyda na Tower Street, scházeli makléři, kupci a námořníci, kteří měli za úkol pojistit loď s nákladem za nejvýhodnějších podmínek. V Anglii také vznikly první soukromé životní pojišťovny v 17. století, provozované na statistickém základu úmrtních tabulek. V kontinentálních státech vznikají až v 19. století. K tomu, aby vůbec mohlo dojít ke kodifikaci pojistného práva v průběhu 18. a 19. století, bylo třeba, aby došlo ke všeobecnění pravidel, kterými se řídí pojištění jako významná oblast obchodní činnosti. Současnou podobu získalo z pojistných podmínek prvních pojišťovacích společností. K zevšeobecnění těchto pravidel dochází až koncem 18. století, kde můžeme zařadit první pokusy kodifikovat pojistné právo v rámci soukromého práva a zaznamenat mohutný vývoj v této oblasti.

Současné pojistné právo má kořeny v námořním pojištění, které se postupně vytvářelo už ve středověku v oblasti Středozemního moře a promítlo se do pojistných podmínek obchodníků. Ve státech, které mají přístup k moři, se pojištění člení na dva základní druhy – suchozemské pojištění a námořní pojištění. Suchozemské pojištění je pojímáno jako pojistné právo v užším smyslu anebo jako právo pojistné smlouvy, tzn. bez námořního pojištění. První kodifikace zasáhly více námořní pojištění, neboť obchodní život ve středověku ve velké míře závisel na námořní dopravě. První rozsáhlá kodifikace námořního pojištění³⁰ podle italského vzoru (Benátky, Janov) se zrodila ve Francii roku 1681 za vlády Ludvíka XIV. a jejím autorem byl ministr financí Colbert. Vzorem tato kodifikace byla pro Španělsko, Portugalsko a později i pro Anglii, Holandsko, skandinávské státy a Německo³¹. Později bylo námořní pojištění zahrnuto do velkých obchodních kodexů³².

Vrcholným kodifikačním dílem je *Marine Insurance Act* z roku 1906 ve Velké Británii, který má dnes více jak 2 000 stran a nejvýznamnějším legislativním dílem námořního pojištění, které je akceptovatelné ve všech státech britského Commonwealthu. Obsahově podobné

²⁹ Více in HERMANN-OTAVSKÝ, Karel. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1921. s. 9-10.

³⁰ *Ordonnance sur la Marine*.

³¹ Např. *Hamburger Assekuranz – und Haverei – Ordnung* z roku 1731.

³² Např. 1807 ve Francii – *Code de Commerce*, 1808 v Belgii, 1837 v Holandsku, 1861 v Německu, 1865 v Itálii, 1889 ve Španělsku atd.

kodexy byly přijaty v Kanadě, Austrálii, Novém Zélandě, Jižní Africe, Hong Kongu a Singapuru. V současné době je předlohou na vytvoření jednotných pravidel námořního pojištění. Z pohledu kodifikace práva pojistné smlouvy však námořní pojištění mělo jen marginální vliv.

Zárodky práva pojistné smlouvy vznikaly ke konci 17. století v Anglii po Velkém požáru Londýna v roce 1666. Právní materie soukromého pojištění se postupně soustředila v pojistných podmínkách prvních pojišťovacích společností v Anglii, Holandsku a Německu. Zvýšený zájem se projevil na konci 18. století při kodifikaci soukromého práva v Prusku, ve Francii a v Rakousku³³. Pruský Landrecht byl první rozsáhlou kodifikací pojistného práva na světě (pojednávalo o pojistné smlouvě v 425 paragrafech). Pojednával jen o škodovém pojištění a jako první na světě přímo zakazoval, aby se pojištěná osoba obohatila v důsledku existence pojištění. V německých státech se stal zdrojem tvorby pojistných podmínek.

V Rakousku byl prvním pokusem kodifikace suchozemského pojištění *Codex Theresianus* z roku 1766, avšak nikdy nenabyl účinnosti. Do přijetí ABGB byl používán jako učebnice soukromého práva. Pojistná smlouva byla zahrnuta mezi záruční a pojistné smlouvy a pojištění věnoval 32 paragrafů (výlučně pojištění dopravy). Ačkoli největší vliv na kodifikaci soukromého práva v románské právní kultuře měla francouzská úprava, paradoxně se obchodní kodex z roku 1807 nemohl stát vzorem pro samotnou kodifikaci pojistné smlouvy.

Průkopníkem kodifikace pojistné smlouvy v obchodním zákoníku byli státy Beneluxu. Šlo o první kodifikace pojistné smlouvy na světě. Holandský obchodní zákoník z roku 1837 obsahuje kromě ustanovení o námořním pojištění i úpravu pojistné smlouvy. I zde podobně jako ve Francii prohlašuje občanský zákoník pojistnou smlouvu za odvážnou a bližší úpravu přenechává obchodnímu zákoníku. Belgický obchodní zákoník z roku 1874 byl tím nejvýznamnějším legislativním dílem v oblasti pojistného práva v druhé polovině 19. století. Na rozdíl od Code de Commerce upravil současně jak námořní pojištění, tak právo pojistné smlouvy. Vzorem byl pro obchodní zákoníky Uherska (1875), Itálie (1882), Lucemburska (1891), Španělska, Portugalska³⁴, Rumunska a Řecka.

Za zmínku stojí i uherský obchodní zákoník č. XXXVII/1875, který platil na území Slovenska až do roku 1934, který v době svého přijetí patřil k nejmodernějším ve své době. Obsahoval i úpravu podmínek podnikání v oblasti pojišťovnictví a zajištění. Tehdejší teorie považovala právní povahu ustanovení o pojistné smlouvě jako potřebám obchodu přizpůsobené

³³ Pruský Landrecht (*Allgemeine Landrecht für die preußischen Staaten*) z roku 1794, francouzský *Code civil* z roku 1804 (pojištění upravuje jen v 1 paragrafu a úpravu pojistné smlouvy přenechává zákoníku obchodnímu) a rakouský ABGB (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) z roku 1811.

³⁴ Španělská a portugalská úprava ovlivnila dále celou Střední a Jižní Ameriku.

soukromé právo. Po rozpadu Rakouska-Uherska nebylo na území Uherska a Slovenska soukromé právo jako takové kodifikované. Platilo jako právo obyčejové doplněné soudní judikaturou.

4.2 České Země

Prvopočátky pojištění na území dnešní ČR se datují k roku 1699, kdy Jan Kryštof Bořek navrhl zavedení povinného požárního pojištění budov, kdy měl být založen protipožární fond, vytvářený příspěvky občanů. Roku 1827 v Praze byla založena První česká vzájemná pojišťovna³⁵, která začala provozovat požární pojištění nemovitostí.³⁶

Během 18. století se postupně rozkládala cechovní výroba. Lze zde pozorovat také první intervence týkající se státního dohledu nad cechovním systémem.³⁷ Rozvoj kapitalistického podnikání v habsburské monarchii zaostával za jinými vyspělejšími evropskými zeměmi (Anglie, Francie, Nizozemí). Díky tehdejšímu liberalistickému pojetí regulace hospodářství bylo pojišťovnictví ponecháno výhradně v rukách soukromých pojišťoven³⁸, na rozdíl od systému německého, kde se uplatňovalo pojišťovnictví veřejné.³⁹

Ještě před založením prvních pojišťoven existovala úprava obligačních vztahů mezi pojistitelem a pojištěným ve Všeobecném zákoníku občanském z roku 1811, konkrétně v § 1288-1292.⁴⁰ Pro celé obligační právo ABGB bylo charakteristické jako výdobytek buržoazie, smluvní volnosti a obchodní spekulace. Ustanovení byla zařazena do 29. hlavy mezi tzv. smlouvy odvážné (aleatorní), čímž byl dán jejich charakter. Společným znakem smluv této hlavy byla závislost plnění jedné strany na budoucí nejisté události. Pojišťovací smlouvy se řadily mezi smlouvy vzájemné a typické pro ně bylo nepodmíněnost plnění jedné strany a podmíněnost plnění druhé strany. Úprava zde byla velice kusá a brzy přestala odpovídat potřebám tehdejší společnosti.⁴¹ Jednalo se o pojištění výhradně škodové a chyběla ustanovení o životním pojištění, neboť tento druh pojištění, který dovoluje zaopatřovat kapitál pozůstalým, mohl nabádat k sebevraždám.

³⁵ Zakladatelé byli Josef Matyáš hrabě z Thunu a Hohensteinu a František Josef hrabě z Vrby (in KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. *Základy pojišťovacího práva*. Praha: Orac, 2001. s. 7.)

³⁶ Mimo jiné vyplatila téměř 300 000 zlatých za škodu způsobenou požárem Národního divadla.

³⁷ 5. ledna 1739 byla vydána *Generální cechovní artikule*.

³⁸ *Rozhodnutí císaře Františka I. Ze dne 4. září 1819*.

³⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 8-9.

⁴⁰ „Přejímá-li někdo nebezpečí škody, která by mohla postihnout jiného bez jeho viny, a slíbí-li mu, že za určitou cenu mu poskytne sjednanou náhradu, ...“

⁴¹ SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 10-15.

Od poloviny 19. století uzavírání pojistné smlouvy bylo mnohdy přímo povinností dobrého hospodáře. Právní regulaci pojišťoven upravoval spolkový zákon (č. 253/1852 ř. z.) a velice důležitý byl tzv. pojišťovací regulativ (zákon č. 31/1896), který např. upravoval nezbytné náležitosti všeobecných pojišťovacích podmínek podléhající státnímu schválení, což jistým způsobem suplovalo nedostatečnou úpravu obecně závazným právním předpisem. Tuto mezeru se nepodařilo odstranit ani přijetím obchodního zákoníku⁴², který v § 271 odst. 3 prohlašoval převzetí pojištění za pevnou prémii za absolutní obchod⁴³ a brzy se stal ustanovením zastaralým.

Přijetím modernějšího předpisu stalo nezbytností, otázkou však zůstávalo, zda se tak má stát cestou změny občanského zákoníku, či přijetím samostatného právního předpisu.⁴⁴ Nakonec zvítězila varianta druhá (šlo o první pokus jednotné a celkové úpravy) a inspiraci našla především v úpravě německé a švýcarské (zákony o smlouvě pojišťovací shodně přijaty 1908). Naproti tomu Francie, Itálie, Rusko a dokonce i Uhry měli upravenou pojistnou smlouvu v zákonících obchodních. V Anglii se uplatňovalo jak statute law⁴⁵, tak common law. Podobně tomu bylo v USA, kde sice společný zákon chyběl, ale jednotlivé státy si mohly danou problematiku upravit samy.⁴⁶

V důsledku samostatnosti Československa v roce 1918 bylo zákonem ze dne 28. října 1918, č. 11 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, stanoveno v čl. 2., že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Touto recepční normou byla převzata do zákonodárství československého v oboru práva pojistného všechna zákonná ustanovení v rozsahu platném při zániku Rakousko - uherské monarchie. Proto ani oblast pojistného práva se nemohla vyhnout právnímu dualismu, kdy pro Čechy, Moravu a Slezsko platily jiné zákonné normy a jiné pak pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Normy soukromého práva pojistného byly do zákonodárství na Slovenku a Podkarpatské Rusi převzaty ze zákonodárství uherského, kde byly pojaty do § 453 až 514 uherského obchodního zákona, zákon č. XXXVII. z roku 1875 a byly absolutním obchodem. Ve snaze alespoň částečně jednotnosti zákonné úpravy pojištění byla provedena změna příslušných ustanovení uherského obchodního zákona vydáním zákona ze dne 7. srpna 1925, č. 202 Sb. z. a n. Rozdíl

⁴² Ze dne 17. prosince 1862.

⁴³ „*Takové smlouvy, které o sobě a nehledíc k tomu provozuje-li obchodník či neobchodník, uzavírají-li se způsobem živnostenským čili toliko po různu, vždy za obchody pokládati sluší.*“ (čl. 271)

⁴⁴ *Zákon o smlouvě pojišťovací ze dne 23. prosince 1917 č. 501 ř. z.* (předcházelo mu vydání Pojišťovacího řádu císařským nařízením č. 343 ř.z. ze dne 22. listopadu 1915), většina ustanovení měla nabýt účinnosti až 1. 1. 1919.

⁴⁵ *Marine Insurance Act* z roku 1906 a *Assurance Companies Act* z roku 1909.

⁴⁶ HERMANN-OTAVSKÝ, Karel. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1921. s. 14.

byl také při aplikaci předpisů, kdy na smlouvy sjednané pojišťovny se vztahoval zákon č. 501 z roku 1917, zatímco na smlouvy sjednané jinými pojistiteli ABGB.⁴⁷

Tuto dvojkolejnost právní úpravy bylo třeba odstranit předpisem, který by platil na území celé ČSR. Oporu našel v novém zákoně o pojistné smlouvě.⁴⁸ Inspirován byl úpravou německou, rakouskou a švýcarskou. Až na některé změny byl shodný se zákonem z roku 1917. Jedním z navazujících předpisů byl zákon č. 147/1934 Sb.⁴⁹, který upravoval povinnost pojišťoven zřídit zvláštní fond pro zabezpečení nároků pojistníků a státní dozor nad pojišťovny realizovaný ministerstvem vnitra (později se jím stalo Ministerstvo hospodářství a práce vládním nařízením č. 331/1942 Sb. a vládním nařízením č. 215/1946 Sb. Ministerstvo financí).

V době protektorátu Čechy a Morava byla v oblasti hospodářské politiky vydána řada opatření, která měla za cíl podřídit organizaci hospodářství zájmům monopolů a přizpůsobit ji vojenským potřebám. K tomuto cíli směřovala i první právní opatření z oblasti pojišťovnictví. Dne 29. května 1940 vyšlo vládní nařízení č. 408/1940 Sb., o některých opatřeních týkajících se soutěže v oboru soukromého pojištění. Tímto nařízením se měla právní úprava protektorátního pojišťovnictví přizpůsobit právní úpravě pojišťovnictví v Německu. Znamenalo to útlum v oblasti pojišťovnictví a odchod zahraničních pojišťoven.

K zásadní změně v pojišťovnictví došlo v roce 1945, kdy byly dekretem prezidenta republiky⁵⁰ znárodněny všechny soukromé pojišťovny. Ustanovení se nedotýkala působnosti nositelů veřejnoprávního pojištění sociálního.⁵¹ V roce 1946 došlo k vytvoření 5 pojišťoven (národních podniků), avšak vyhláškou č. 977/1948 došlo v roce 1948 ke sloučení v jednu Československou pojišťovnu, n. p. (později Státní pojišťovna). Tím došlo k odstranění konkurence na pojistném trhu v ČSR. Úplný monopol získala až 1958, kdy se valná hromada První české zajišťovací banky usnesla na likvidaci ústavu a jeho začlenění do Státní pojišťovny.⁵²

⁴⁷ Pokud se na pojistné smlouvy sjednané mezi pojišťovnou a obchodníkem nevztahoval zvláštní právní předpis, platily pro ně normy práva obecného, tj. obchodního (čl. 271 a násl.), jinak normy práva občanského a subsidiárně normy obchodního práva obyčejového. (in KAŠPÁREK, M. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920. s. 10-11.)

⁴⁸ Zákon ze dne 3. července č. 145/1934 Sb. z. a n., o pojistné smlouvě (účinnosti nabyt 20. ledna 1935).

⁴⁹ Zákon č. 147/1934 Sb. z. a n., o zabezpečení nároků pojistníků a v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny.

⁵⁰ Ze dne 24. října č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven.

⁵¹ MARVAN, Miroslav, CHALOUPECKÝ, Josef. *Dějiny pojišťovnictví v Československu: 3. díl - Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945-1992)*. 1. vyd. Praha: GSW Praha, 1997. s. 22.

⁵² KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. *Základy pojišťovacího práva*. Praha: Orac, 2001. s. 8-9.

Po únoru 1948 nový zákon o pojistné smlouvě⁵³ na sebe nenechal dlouho čekat. Zrušil všechny předpisy, které mu odporovaly, a byl značně poplatný době, ve které byl přijat.⁵⁴

Další změnou bylo přijetí nového občanského zákoníku⁵⁵, kdy došlo k úpravě pojistné smlouvy cestou obecného předpisu namísto speciálního. Pojistná smlouva byla zařazena mezi služby v části čtvrté (§ 345-385). Pojistné podmínky byly upraveny samostatnými vyhláškami.⁵⁶ Základem právní úpravy pojištění socialistických organizací se stal hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. (§ 358-360) a speciální právní úpravu pojištění související s mezinárodním obchodem obsahoval zákoník mezinárodního obchodu č. 101/1963 Sb. (§ 575-599), zejména dopravní pojištění zboží při dovozu a vývozu.

V roce 1968 v rámci příprav federativního uspořádání došlo k rozdělení Státní pojišťovny na Českou státní pojišťovnu a Slovenskou státní pojišťovnu zákonem č. 162/1968 Sb. Zprvu by se zdálo, že došlo k demonopolizaci pojišťovnictví, kdy obě pojišťovny vykonávaly celostátní působnost, avšak konkurenci vyloučily vzájemnou dohodou, kterou stanovily, že ČSP bude vykonávat pojišťovací činnost výlučně v České republice a SSP ve Slovenské republice.

K zásadním organizačním a obsahovým změnám v pojišťovnictví u nás dochází po roce 1990 (novelizovaná úprava pojistné smlouvy v občanském zákoníku se nacházela v § 788-828). Nová právní úprava na úseku pojišťovnictví byla nejprve přijata ve Slovenské republice (zákonem č. 24/1991 Zb., o poist'ovnictve) a později v České republice (zákonem ČNR č. 185/1991, o pojišťovnictví). Tento zákon zrušil monopol České státní pojišťovny a dochází k rozvoji konkurence společně s vývojem tržního hospodářství.⁵⁷ Současná právní úprava pojišťovnictví vychází ze zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví a znamená výrazné přiblížení českého pojistného práva legislativě Evropské unie. K dalšímu odstranění monopolu České pojišťovny a.s. dochází přijetím zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

Současnou právní úpravu pojistné smlouvy obsahuje zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2005 a to cestou speciálního předpisu. Dále mohou zdravotní pojišťovny vedle provádění zdravotního pojištění vykonávat smluvní zdravotní

⁵³ Zákon ze dne 21. prosince 1950 č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

⁵⁴ Více in SCHELLE, Karel. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia a.s., 2006. 123 s.

⁵⁵ Zákon č. 40/1964 Sb, občanský zákoník.

⁵⁶ Vyhláška č. 48/1964 Sb., vyhláška č. 49/1964 Sb., vyhláška č. 50/1964 Sb. a vyhláška 197/1964 Sb.

⁵⁷ První zcela nově vzniklou pojišťovnou byla družstevní pojišťovna Kooperativa.

pojištění.⁵⁸ O rozdílu mezi soukromým a veřejným pojištěním bylo pojednáno výše. Samostatný zákon o pojistné smlouvě byl součástí tzv. pojišťovacího balíčku⁵⁹.

K samostatnému prosazení zákona bylo nutné jej jako sněmovní tisk předložit třikrát Poslanecké sněmovně parlamentu ČR. První, ve formě samostatného zákona pod č. 838, byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut v únoru 2001 z důvodu nesouhlasu s formou samostatného zákona. Podruhé byla nová právní úprava předložena a projednávána ve formě novely obchodního zákoníku jako sněmovní tisk č. 1025. I tento návrh byl rozhodnutím Poslanecké sněmovny z října 2001 zamítnut, a to pro nesouhlas se zařazením právní úpravy pojistné smlouvy do obchodního zákoníku. Potřetí byl návrh předložen ve formě novely občanského zákoníku a jako sněmovní tisk č. 1253 byl projednán Poslaneckou sněmovnou parlamentu ČR v prvním čtení. Po volbách byl návrh pod č. 303/0 znovu předložen dne 2. 5. 2003 nově zvolené Poslanecké sněmovně, a to však již opět ve formě samostatného zákona.

V rámci rekodifikace soukromého práva se v navrhovaném znění nového občanského zákoníku počítalo v úpravě pojistné smlouvy opět formou zvláštního zákona. Argumenty navrhovatele byly zejména komparatistického a historického charakteru. Převážil názor, že pojistná smlouva jako smluvní typ vyžaduje zejména z důvodu ochrany spotřebitele velmi podrobnou úpravu – v řádu desítek paragrafů. Taková rozsáhlá úprava by svým objemem narušila celkovou souměrnost občanského zákoníku. Navíc šlo o koncepci právní úpravy pojištění, která odpovídá zavedené právní úpravě v praxi některých států, jako jsou např. Rakousko, Německo, Dánsko, Francie, Belgie, Řecko. Toto však bylo předmětem kritiky celé řady autorů a proto byl návrh přepracován. Nový občanský zákoník by tak měl mít větší charakter komplexnosti.

⁵⁸ § 54 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění: „...*pro osoby, které nejsou pojištěnci podle tohoto zákona a pojištěnce ke krytí zdravotní péče přesahující rámec hrazené péče včetně léčení v cizině. K provádění smluvního je třeba povolení podle zvláštního zákona.*“ (pozn. zákon o pojišťovnictví)

⁵⁹ Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí, zákon č. 39/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, zákon č. 47/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

5. Prameny pojistného práva a ústavněprávní základ pojištění⁶⁰

Prameny práva jsou určité zdroje poznání, ze kterých nalézáme právo. Dělí se na prameny práva ve formálním a materiálním smyslu.⁶¹ Z hlediska aplikační přednosti můžeme prameny práva dělit na vnitrostátní⁶², mezinárodní a komunitární⁶³.

Ve vnitrostátním režimu je dělíme hlediska právní síly na ústavní zákony, zákony (zákonná opatření senátu) a podzákonné právní předpisy (právní nařízení). V pojištění a pojišťovnictví lze zkoumat střet zájmu veřejného a soukromého z hlediska intenzity zásahu státu do těchto vztahů (realizovanou zejména dohledem v oblasti pojišťovnictví vykonávaný Českou národní bankou) a hranicí, kde se nachází prostor pro chování účastníků vztahů, jež tvoří základní práva a svobody.

Ústavní pořádek České republiky jako takový explicitně neupravuje, ani se nezmiňuje o pojistné smlouvě. Úmyslem ústavodárce tak nebylo upravit tento institut na úrovni nejvyšší právní síly. Ústava tvoří základnu veřejného práva a je zároveň východiskem pro odvětví soukromého práva. Lze tedy hovořit o soukromoprávním obsahu ústavněprávních norem. Základem pro vytváření soukromoprávních vztahů je Listina základních práv a svobod, jež zajišťuje jedinci jeho autonomii. Konkretizací zákony je stanoven právní rámec, ve kterém si osoby mohou uspořádat svoje smluvní vztahy. Východiskem jsou principy jako autonomie vůle či smluvní volnost (čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky), ochrana vlastnictví (čl. 11 Listiny) a svoboda podnikání (čl. 26 Listiny), které mohou být za splnění určitých podmínek omezeny. Svoboda vlastnická bývá též považována za východisko svobody podnikat⁶⁴. Základní práva a svobody jednotlivce jsou zpravidla chráněna s výhradou omezení, která leží ve veřejném zájmu.

Kritický pohled na Ulpianovu teorii zájmovou, která se pokouší odlišit právo soukromé a veřejné, poukazuje na ten fakt, že existují právní normy, které sledují obecnou prospěšnost i v těch případech, kdy půjde o privátní zájem a soukromoprávní autonomii subjektů.⁶⁵ Veřejná moc je povinna respektovat autonomní projev vůle jednotlivce, pouze v případech stanovených

⁶⁰ KUBÁŇ, Drahomír. Ústavněprávní rámec soukromoprávních vztahů v pojištění. *Pojistné rozpravy*, 2009, roč., č. 24, s. 23-33.

⁶¹ Více in GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 343 s., KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 247 s., BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. 348 s., KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 335 s.

⁶² Příloha č. 1

⁶³ Příloha č. 2

⁶⁴ K tomu *nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 39/01*.

⁶⁵ HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 23.

zákonem zasahuje stát do této autonomie, aby zajistil veřejný zájem. Takový zásah musí být přiměřený s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo⁶⁶.

Jakýkoli zásah do soukromé sféry jednotlivců musí být určován postuláty základních práv a svobod jednotlivce. Účelem pojištění je přebírání rizik a v jeho materializované podobě poskytnutí peněžitého plnění (prebírání škod), vyrovnává poruchy v hospodářských plánech pojištěného vyvolaných nejistými událostmi. Pojištění je společenstvím zájmů několika osob, které spojuje společný zájem zabezpečit se proti riziku založený na principu solidarity v případě potřeby. Ingerence státu se projevuje v řízení rizik a prevenci škod. Společný zájem těchto jedinců se stává zájmem veřejným, neboť ve společnosti dochází ke snižování počtu škod a hospodářských ztrát. Aby stát plnil tyto funkce, musí pojištění podporovat. Normativně upravuje rizika, která považuje za nejzávažnější s ohledem na veřejný zájem. Ostatní ponechává volnému trhu se zachováním práva dohledu proti jejímu zneužití včetně stanovení pravidel podnikání.

V soukromém pojištění jedna smluvní strana požaduje pojistnou ochranu, za kterou druhá smluvní strana požaduje finanční prostředky. Jejich vzájemné vztahy jsou různorodé, avšak vždy rovnoprávné. Pojistitel v důsledku své hospodářské moci a odborných znalostí díky kvalifikovanému aparátu má faktickou převahu. Úkolem zákonodárce je tuto převahu vyrovnávat vytvořením účinných mechanismů ochrany slabší smluvní strany. Jedním z možných způsobů je uložení povinnosti pojistitele poskytovat pojistníkovi přehledně a srozumitelně určité relevantní informace. Dále to může být zavedení účinného kontrolního mechanismu. Výkon dohledu z pohledu základních práv a svobod by měl být jen v nezbytných mezích, měl by volit úměrné prostředky a být úměrný sledovaným cílům.

Dnem 1. 5. 2004 přistoupila Česká republika do Evropské unie a některé pravomoci státu přešly na orgány této supranacionální organizace. Proto nelze opomenout rámec, který soukromým vztahům dává evropské právo, stejně jako aktivismus Evropského soudního dvora, který svými rozhodnutími svým způsobem toto právo dotváří⁶⁷. V právním řádu Společenství

⁶⁶ *Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2007 I. ÚS 557/05*: „Podmínkou fungování právního státu je respektování autonomní sféry jednotlivce, která také požívá ochrany ze strany státu tak, že na jedné straně stát zajišťuje takovou ochranu proti zásahům ze strany třetích subjektů, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry sám nezasahuje, resp. zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem a kdy je takový zásah proporcionální (přiměřený) s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo. Právo jednotlivce na autonomii vůle, tj. v důsledku svoboda jednotlivce, je jedním z projevů a institucionálních garancí těchto principů. Je na státní moci, pokud usiluje o to, být moci s atributy právního státu, aby uznala autonomní projevy vůle jednotlivců a jí odpovídající jednání, pokud takové jednání splňuje shora uvedené podmínky (především nezasahuje do práv třetích osob). V takových případech musí státní moc takové projevy jednotlivců toliko respektovat, případně aprobovat, pokud má toto jednání eventuelně vyvolávat další právní důsledky.“

⁶⁷ Např. rozhodnutí ve věci *Nold 18/57*, rozhodnutí ve věci *Internationale Handelsgesellschaft 11/70*, rozhodnutí ve věci *Hauer 44/79* a mnohé další.

je třeba základním právům a svobodám stanovit určité hranice, které jsou ospravedlněny cíli, které slouží všeobecnému blahu Společenství, pokud tato práva nejsou dotčena ve své podstatě. Dle ESD základní práva a svobody neplatí absolutně, pokud tato omezení skutečně slouží cílům Společenství a nepředstavují vzhledem ke sledovanému účelu nepřiměřený, neodůvodnitelný zásah, který se dotkne zajištěných práv v jejich podstatě. Vytváří systém hodnot, na nichž je budován stát a v jejichž centru stojí lidská svoboda, která není ohrožována jen státní mocí, nýbrž i mocí soukromou, jestliže mezi jedním a druhým soukromým subjektem existují svobodou ohrožující mocenské zásahy a z čehož vyvstává omezení svobody jednotlivce, který se dostane do podřízenosti moci. Vytváří se tak nerovnovážné postavení smluvních stran.

6. Komparace kontinentálního a angloamerického pojetí

Srovnání jednotlivých právních systémů z hlediska vlivu jedné národní úpravy na druhou a jejich vzájemného ovlivňování je nevyhnutelné z hlediska pochopení současného smyslu pojištění a vyhodnocení dosavadního vývoje. V kontinentální Evropě na pojistné právo, stejně jako na celý systém práva, má velký vliv právní dualismus (*ius publicum – ius civile*) jako odkaz práva římského. V převážné většině států se toto dědictví v pojistné normotvorbě projevuje v tom, že pojistná smlouva se kodifikuje samostatně v rámci soukromého práva a výkon státního dohledu nad pojišťovny je svěřen samostatnému zákonu administrativní povahy. Další odlišnost spočívá obsahu samostatných zákonů o pojistné smlouvě v zemích *common law*, pokud zde výjimečně byly přijaty. Nalezneme zde i ustanovení, které bychom v jiném právním systému hledali v civilním kodexu závazkového práva.

Odlišná situace je ve státech ovlivněných angloamerickým právním systémem, které z historických důvodů nerozlišují mezi soukromým a veřejným právem. Pojistné právo v nich představuje homogenní oblast práva, která poskytuje příležitost pro kodifikaci celého pojistného práva v jednom právním předpise – tzv. superkodifikace. V těchto státech je historicky zakořeněná nechuť k jakékoli kodifikaci. Dominantním pramenem pojistného práva jsou v nich zejména pojistné podmínky pojišťovacích společností, obchodní zvyklosti a soudní rozhodnutí (téměř každá učebnice pojistného práva začíná seznamem soudních rozhodnutí). V anglickém právu je právo pojistné smlouvy částí smluvního práva (*law of contract*), které reprezentují soudní precedenty (*case law*), které vznikají při výkladu jednotlivých smluvních podmínek v případě soudního sporu. Psané právo nahradily unifikované pojistné podmínky pojišťovacích společností. V Anglii již od 18. století se používají Standardní pojistné podmínky (*Policy*) pojišťovací společnosti Lloyd's. Kromě kodifikace námořního práva (*Marine Insurance Act*) až do dnešních dní nedošlo k další kodifikaci pojistného práva s výjimkou povinného ručení (*Road Traffic Act* z let 1960 a 1974) a odškodňování pracovních úrazů (*Employer's Liability Compulsory Insurance Act* z roku 1969).

Angloamerická koncepce pojistného práva se značně diverzifikuje. Na jedné straně tu jsou státy, které jsou bez kodifikace pojistné smlouvy (např. Velká Británie, Nový Zéland, Kanada), na druhé straně však zde stojí i státy, které revidovali svůj konzervativní postoj ke kodifikaci (např. Austrálie). Navíc je zde i americká koncepce superkodifikace některých států, která se stala předmětem zájmu i v jiných částech světa.

Ve státech, které mají přístup k moři, se pojištění člení na dva základní druhy – suchozemské pojištění a námořní pojištění. Suchozemské pojištění je pojímáno jako pojistné právo v užším smyslu anebo jako právo pojistné smlouvy, tzn. bez námořního pojištění. Kodifikace těchto dvou druhů pojištění měly zpočátku společný osud⁶⁸. Námořní pojištění se tradičně považuje za součást obchodního práva (*lex mercatoria*), které mělo oddělený vývoj od ostatních oblastí pojištění. Ve Spojených státech se námořní pojištění řídí místním i federálním právem a od roku 1995 se usiluje o kodifikaci pravidel námořního pojištění na federální úrovni podle britské předlohy *Marine Insurance Act*⁶⁹. Ani ve Spojených státech v průběhu 18. a 19. století nebyla pocíťována potřeba pojistné právo kodifikovat. Odlišná situace byla ve státech, které byly pod vlivem francouzského práva (např. Louisiana) nebo španělského práva (např. Mexiko). Podobně jako v Anglii si praxe vystačila s pojistnými podmínkami pojišťovacích společností a rozsáhlou judikaturou soudní. Určité náznaky kodifikace bychom mohli spatřovat ve Standardizovaných pojistných podmínkách pro požární pojištění⁷⁰, které byly přijaty roku 1886 v New Yorku. Jejich znění z roku 1943 převzalo 41 států USA. Později opět v New Yorku došlo ke standardizaci dalších pojistných podmínek týkajících se životního pojištění (1906) a povinného ručení z provozu vozidel (1935)⁷¹. V převážné většině států USA se tyto standardizované pojistné podmínky (*uniform laws*) používají.

V 80. letech 20. století zasáhlo úsilí evropských zákonodárců i státy pod vlivem *common law*. *Judge made law*, unifikované pojistné podmínky a praxe nevyžadovala kodifikaci. V 60. a 80. letech byla ve Velké Británii zřízena komise pro kodifikaci pojistné smlouvy – *Law reform committee*, avšak její legislativní návrhy nebyly přijaty. Cílem bylo přiblížit pojistné právo spotřebitelům a vzorem hodným následování se měli stát nové australské zákony (*Insurance Contract Act* z roku 1984), obsahuje však i část obecného závazkového práva, které není v právním systému *common law* dosud kodifikované. Ostatní země britského Commonwealthu konzervativní stanovisko anglických právníků ke kodifikaci pojistného práva nesdílejí.

V posledním období zasahuje Velkou Británii myšlenka vyšší ochrany spotřebitelů, kde až donedávna vycházelo z toho, že tuto ochranu stačí zabezpečit vydáním obchodních standardů pro pojišťovny. Je třeba zmínit, že britský zákon na ochranu spotřebitele⁷² se na pojistnou smlouvu dříve nepoužil ani podpůrně. Velkou inspirací pro Velkou Británii je legislativní vývoj v Austrálii, která zavedla komplexní pojistnou legislativu a v poslední době

⁶⁸ Byly a v některých státech dodnes jsou upraveny v obchodních zákonících.

⁶⁹ <<http://www.bmla.org.uk>> [cit. 22. února 2010]

⁷⁰ *Standard Fire Insurance Policy Form*.

⁷¹ *General Liability – Automobile Police Form*.

⁷² *Consumer Protection Act* (1986), dnes se však uplatní jeho novelizované znění z roku 2003.

udává tón vývoje pojistného práva ve státech s právním systémem common law. Příkladem uveďme dokumenty jako *General Insurance Code of Practise* (1994).⁷³

⁷³ FEKETE, Imrich. Základné smery kodifikácie poistného práva. *Pojistné rozpravy*, 2004, č. 14, s. 48-73.

7. Pojistná smlouva

7.1 Pojmové určení

Vymezit pojmově pojistnou smlouvu je problémem značným. Pojistnou smlouvou slibuje pojistitel straně druhé – pojistníku, který se zavazuje navzájem platit stanovenou peněžní částku mající ráz průměrného ekvivalentu, že v případě dostavení se určité nejisté skutečnosti (pojistné události), uhradí majetkovou potřebu pojistníka, popřípadě jiné osoby určené ve smlouvě či jinak.

Pojistná smlouva se vyznačuje spojením synallagmatického závazku podmíněného (tzv. prémiový závazek pojistníka) s nepodmíněným (uhrazovací závazek pojistitele). Vedle tohoto závazku ukládá pojistná smlouva také jiné povinnosti stran. Dalším znakem vedle vzájemnosti je úplatnost, kdy majetkové prospěchy obou stran jsou navzájem v poměru ekvivalence.

Dříve byl podmíněný závazek pojistitele označován jako ručení (nesení nebezpečí), které se teprve při vzniku pojistné události „aktivovalo“ a přešlo v závazek praesentní. Tímto ručením se nemělo na mysli zajištění závazku, nýbrž šlo o označení povahy tohoto závazku, zejména v jeho statickém pojetí a označení dynamického úkazu v budoucnu nastalého – pojistného plnění, v případě vzniku právem zabezpečené pojistné události. Jde o trvalou objektivní pohotovost a výplatou pojistného plnění se toto nesení nebezpečí jen konkretizuje a dochází tak k rozvoji pojistného poměru, kdy pojistné a pojistné plnění již nejsou v poměru vzájemnosti, jelikož nejsou vztahem přímým, nýbrž prochází stadiem nesení nebezpečí (to je jen obrazné, neboť se v něm promítá eventuální budoucí uhrazovací závazek pojistitele neboli statické označení v budoucnu možného dynamického jevu).

Pojistitel se zavazuje k úhradě eventuelní majetkové újmy, např. může dojít ke škodě skutečné, k ušlému zisku či k nutnosti určitých výdajů z pojistné události vzešlých. Závazek směřuje k zaplacení určité částky peněz nebo k plnění dávek. Základní zásadou však je, že osobě, v jejíž prospěch je smlouva uzavřena se nesmí dostat žádného zisku směřujícího k obohacení, aby se pojistná smlouva nestala nástrojem spekulace (platí pro škodové pojištění). V množství pojistných smluv nemusí dojít k pojistné události. U každé smlouvy existuje nejistota, zda podmíněně skončí pojistná smlouva protiplněním. Takové smlouvy nelze předem identifikovat a je nejisté, zda podmínka nastane či nikoli. Podstata podmíněnosti smlouvy tím není dotčena.

Pokud ten, kdo s pojistitelem uzavírá pojistnou smlouvu, je osobou, které vzniká právo na pojistné plnění, nejedná s pojistitelem v rámci své obchodní nebo podnikatelské činnosti, jedná se o spotřebitelskou smlouvu v rámci § 52 a násl. občanského zákoníku.

Pojistná smlouva je smlouvou odvážnou (aleatorní). Při uzavření není jisto, zdali nebo v jakém rozsahu (v jakém poměru k protidávce pojistníka dojde k pojistnému plnění) nastane pojistná událost. Popřením odvážnosti by však mohla být skutečnost, že hromadným provozováním pojištění odvážnost mizí. Při uzavření smlouvy však není jisto, jaký bude hodnotový poměr smluvních plnění.

Současná ani předchozí právní úprava nezohlednila předchozí vývoj a odvážné smlouvy vůbec nekodifikovala. Tento nedostatek se dá stěží pochopit v rámci moderní úpravy v souladu s evropskou legislativou na rozdíl od období socialismu a jeho nazírání na právo⁷⁴. Toto však není problém zákona o pojistné smlouvě, nýbrž oporou by mu měla být subsidiární platnost občanského zákoníku. Návrh rekodifikace soukromého práva již počítá s úpravou odvážných smluv a pro pochopení povahy pojistné smlouvy je toto jistě krok správným směrem. Otázkou však zůstává, zda se tak má stát cestou komplexní úpravy v občanském zákoníku či samostatného zákona o pojistné smlouvě.

Již ABGB znal úpravu odvážných smluv konkrétně v dvacátédeváté hlavě § 1267⁷⁵ a násl. Společným znakem všech smluvních typů⁷⁶ uvedených v hlavě 29. byla okolnost, že plnění jedné strany bylo závislé na budoucí nejisté události. Smlouva sama byla nepodmíněná, ale podmíněnost zde byla v plnění. Alea nemusela být hospodářská, jak tomu bylo právě u pojištění, poněvadž za pojišťovací riziko náležela premie (pojistné) jako plný hospodářský ekvivalent. Odvážné smlouvy se dělily na vzájemné nebo jednostranné. Při vzájemných smlouvách odvážných bylo jedno plnění podmíněné a druhé nepodmíněné (pojistná smlouva), ale mohly být obě plnění podmíněná a v tomto případě, aby plnění závislá na různých výminkách anebo též výmince byla ke vzájemnému plnění v poměru kontradiktorním, tj. aby byla povinna plnit jen jedna strana⁷⁷.

V návrhu rekodifikace občanského zákoníku se ohledně odvážných smluv vychází právě z úpravy ABGB a také z úpravy nizozemské (viz. důvodová zpráva). V definici⁷⁸ byla vypuštěna úplatnost nebo bezúplatnost jako ustanovení nadbytečné a ve výčtu zůstala pouze pojistná smlouva, sázka, hra a los. Pochybnosti o aleatornosti pojistné smlouvy však vyslovuje

⁷⁴ Poválečná právní dogmatika u nás zařadila pojištění mezi služby v původní systematické úpravě smluvních typů občanského zákoníku.

⁷⁵ „Smlouva, kterou se slibuje a přijímá naděje ještě nejistého prospěchu, jest odvážná smlouva. Náleží k úplatným nebo bezúplatným smlouvám podle toho, zda se něco za to slibuje čili nic.“

⁷⁶ Sázka, hra, los, všechny tržové a jiné smlouvy zřízené o očekávaných právech nebo o budoucích, ještě nejistých věcech, dále doživotní důchody, společenské zaopatřovací ústavy, konečně pojišťovací a zástavné smlouvy (tento výčet v § 1269 byl pouze demonstrativní).

⁷⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 5. Praha: Codex, 1998. s. 606.

⁷⁸ „Závisí-li podle ujednání stran prospěch, anebo nepospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události, jedná se o smlouvu odvážnou.“

již Jaromír Sedláček a František Rouček ve svém díle, avšak z důvodu pozitivního výčtu odvážných smluv tyto své úvahy dále nerozvádí.

Definici pojistné smlouvy bychom v ABGB hledali v § 1288 – „*Vezme-li někdo na sebe nebezpečení škody, která by mohla jiného postihnout bez jeho zavinění, a slíbí-li mu, že mu dá za jistou cenu smluvenou náhradu, vzniká pojišťovací smlouva. Pojistitel jest při tom zavázán za nahodilou škodu a pojištěný za slíbenou cenu.*“ Životní pojištění takto nebylo možné sjednat, neboť se mohlo stát předmětem spekulace⁷⁹ a všeobecně takové pojetí nebylo přijímáno. Změna nastala až v úpravě speciálními zákony.

Definici pojistné smlouvy v ABGB bylo třeba užít i na zákony o pojistné smlouvě z roku 1917 a 1934, které svou vlastní definici neobsahovaly. Změna nastala až v souvislosti s přijetím nového tzv. středního občanského zákoníku a zákona o pojistné smlouvě z roku 1950, který zrušil veškerou předchozí úpravu, a nová definice v § 2 zněla: „*Pojistnou smlouvou se pojišťovna za úplatu (pojistné) zavazuje a) při pojištění majetku nahradit škodu v mezích smlouvy, b) při pojištění osob platit smlouvou určené částky, nastane-li za trvání pojištění událost ve smlouvě uvedená (pojistná příhoda).*“ Obě definice mají společné to, že operují s pojmem škoda, resp. náhrada škody, což může být problematické, zvláště v souvislosti s institutem náhrady škody a slibem odškodnění (ten na rozdíl od pojištění nevyžaduje úplatnost). Patrné je i to, že v této definici chybí nahodilost jako jeden z pojmových prvků. Ta se však objevuje v § 1 téhož zákona, který upravuje definici pojištění, a tak nevznikají větší potíže.

Občanský zákoník z roku 1964 v původním znění výslovnou definici pojistné smlouvy neobsahoval⁸⁰. Zákonodárce se spokojil pouze s definicí pojištění. Opomenul však rozdíl mezi těmito dvěma pojmy. Pojištění je majetkovým závazkovým právním vztahem, zatímco pojistná smlouva je právním titulem vzniku tohoto právního vztahu, tedy právní skutečností (dvoustranný synallagmatický právní úkon), jíž se zakládají práva a povinnosti vyplývající z právních předpisů. Změna nastala až po novele občanského zákoníku s účinností od 1. 1. 1992, kdy se tato definice opět objevila v § 788: „*Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená, a fyzická nebo právnická osoba, která s pojistitelem pojistnou smlouvu uzavřela, je povinna platit pojistné.*“ Záměna pojmu poskytnutí plnění místo náhrady škody již nepůsobí

⁷⁹ Na označení životního pojištění se ještě na začátku 19. století používal pojem „pojistná sázka“ (Wettassecuranz). In FLOSSMANN, Ursula. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, Wien-New York, Springer Verlag 1983, s. 277.

⁸⁰ Vymezil ji však v § 575 zákona č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu: „*Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje nahradit ve sjednaném rozsahu škodu způsobenou nahodilou událostí ve smlouvě blíže naznačenou (pojistná událost) a pojistník se zavazuje platit pojistné.*“

výkladové potíže a lépe odpovídá charakteru pojištění. Zde už pojištění není službou, nýbrž se nachází v závazkové části a vztahuje se i na právnické osoby, které měly svou vlastní úpravu v hospodářském zákoníku⁸¹. Toto lépe odpovídá i rovnému postavení fyzických a právnických osob, kdy docházelo k preferenci socialistických organizací při uzavírání pojistných smluv, kdy se mohli odchýlit nejen od závazných ustanovení pojistných podmínek, ale i od ustanovení občanského zákoníku⁸².

Současný zákon o pojistné smlouvě také operuje s vlastní definicí v § 2: „*Pojistná smlouva je smlouvou o finančních službách*“⁸³, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.“ Osobu, která s pojistitelem uzavřela pojistnou smlouvu, nahrazuje pojmem pojistník a poprvé vymezuje charakter pojistné smlouvy jako smlouvy o finančních službách⁸⁴.

V navrhovaném znění rekodifikace občanského zákoníku se opět počítá s modifikací této definice: „*Pojistnou smlouvou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění jako finanční službu, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné.*“ Uvedená formulace je o něco málo přesnější, neboť obsahuje určení osoby, které se má dostat pojistného plnění a také se omezuje pouze na nahodilou událost krytou pojištěním, tedy ne jakoukoli.

Pro svou aleatorní povahu je pojistná smlouva podobná kategorii závazků jako je hra a sázka. Pojmovým znakem sázky jsou protichůdná tvrzení stran o tom, zda určitá skutečnost existovala, existuje nebo zda nastane. Spornost stran musí být v nevědomosti o této skutečnosti. Při hře slibuje jedna strana druhé straně plnění závislé na výsledku hry, která se hraje podle určitých pravidel. Na rozdíl od sázky předpokládá hra určitou činnost stran (fyzickou nebo duševní). Podmínkou platnosti hry je zachování stanovených nebo dohodnutých pravidel. Pojištění je druhem jakési „převrácené loterie“ a onou „výhrou“ je zde vyplacení pojistného plnění, nastane-li pojistná událost. „Los“ je představován pojistnou smlouvou a cenou je zaplacením pojistného. Podle německého a francouzského práva je za

⁸¹ § 358 zákona č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník: „*Pojištění slouží organizacím k úhradě škod vyvolaných nahodilými událostmi; vzniká z hospodářské smlouvy uzavřené s pojišťovnou nebo ze zákona.*“

⁸² HOLUB, Milan, FIALA, Josef, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník*. 12. vyd. Praha: Linde Praha, 2006. s. 774-775.

⁸³ Zařazení mezi smlouvy o finančních službách je nicméně po účinnosti novely občanského zákoníku č. 56/2006 Sb. nadbytečné a irrelevantní, neboť vymezení těchto smluv samotný občanský zákoník obsahuje v § 54a a dále tato formulace byla základním důvodem, proč se na pojistnou smlouvu nevztahovala ustanovení § 52 a násl. občanského zákoníku s výjimkou § 53 odst. 1.

⁸⁴ Ty jsou vymezeny v příloze č. XIVa Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na straně jedné a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé. Dále srovnej § 54 písm. a) zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, upravující smlouvy o finančních službách uzavíraných na dálku a zákon č. 56/2006 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

smlouvu odvážnou považována i smlouva o ručení (o záruce, garanční). Sama podstata pojištění, již je specifická ochrana před následky nahodilých událostí vyvolaných pojistným nebezpečím, však brání tomu, aby pojišťovny uzavíraly místo smluv o pojištění např. smlouvy o ručení, o hře nebo o sázce. Mohlo by tak docházet ke zneužívání práv pojištěných a spekulaci. Závazek ze hry nebo sázky je pouhou naturální obligací.

Pracovní skupina na úrovni Evropské unie Restatement of European Insurance Contract Law⁸⁵ vytvořená Prof. Dr. Fritzem Reichert – Facilidesem, LL. M. a s předsedou Prof. Dr. Helmutem Heissem, LL. M., zpracovala Návrh Zásad evropského pojišťovacího práva⁸⁶. Jako volitelný nástroj vedou Zásady k vytvoření Jednotného evropského trhu pojištění smlouvy⁸⁷ a mají sloužit jako modelový zákon. Definují pojistnou smlouvu jako *smlouvu, na jejímž základě jedna strana, pojistitel, slibuje druhé straně, pojistníku, krytí proti určitému riziku výměnou za pojistné.*

7.2 Náležitosti

Pojistná smlouva, stejně jako jiné smluvní typy, musí splňovat zákonem stanovené náležitosti po stránce obsahové a formální z hlediska její platnosti, nezaměnitelnosti, popřípadě aby se nedala kvalifikovat jako innominátní smlouva. Zákon o pojištění smlouvě obsahuje taxativní výčet esenciálních náležitostí v § 4, bez kterých by smlouva byla absolutně neplatná pro rozpor se zákonem ve smyslu § 39 občanského zákoníku a takovou vadu právního úkonu je soud povinen zkoumat z úřední povinnosti, jež působí od počátku a ze zákona. U takové vady nemůže dojít ani k následné konvalidaci.

Obecně se pro úkony týkající se soukromého pojištění stanoví písemná forma. Ta se však nevyžaduje u pojištění krátkodobého (pojištění sjednané na dobu kratší než 1 rok) a u pojištění smlouvy uzavřené konkludentní akceptací, již je připsání platby pojistného na účet pojistitele (podle § 6 odst. 2)⁸⁸. V takovém případě však stíhá pojistníka povinnost vydat pojistníkovi pojistku jako doklad o uzavření pojištění smlouvy. Povinnost vydat stejnopis pojištění smlouvy je stanovena vždy, když byla pojištění smlouva uzavřena v písemné formě, tedy i v případě, že tak zákon nestanoví, ale účastníci tak učinili. Ostatní právní úkony týkající se pojištění musí

⁸⁵ Dostupné na <<http://www.restatement.info/>> [cit. 21. února 2010]

⁸⁶ PEICL: the Principles of European Insurance Contract Law (český překlad dostupný na <<http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-cz.pdf>>) [cit. 21. února 2010]

⁸⁷ V roce 2003 Komise ES představila akční plán pro více koherentní evropské smluvní právo pod názvem *Common Frame of Reference* [COM (2003/C 63/01)]. Smyslem tohoto akčního plánu je vytvořit jednotné zásady budoucího smluvního práva pro všechny členské státy EU.

⁸⁸ BOHMAN, Ludvík, DRYJOVÁ, Libuše, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojištění smlouvě - komentář*. 2. akt. vyd. Praha: Linde Praha, 2009. s. 59.

být učiněné v písemné formě (např. podat vysvětlení, doložit skutečný stav aj.). Umožňuje se v pojistné smlouvě dohodnout i jinou než písemnou formu.

Z hlediska obsahu je povinnou součástí pojistné smlouvy určení smluvních stran, pojistníka a pojistitele (zejména název, sídlo, IČO) a také osoby oprávněné v postavení účastníka pojištění, které v důsledku vzniku pojistné události vznikne právo na pojistné plnění. Určení, zda se jedná o pojištění škodové (účelem je náhrada škody – pojištění zájmová) nebo obnosové (účelem je získání obnosu nezávisle na vzniku nebo výši škody – pojištění sumová) má zcela zásadní význam. Zákon některým druhům pojištění striktně diktuje jednu z variant, u jiných zase dává možnost na výběr z obou. Toto určení může způsobit různé účinky (například v souvislosti, zda dochází k zákonné cesi podle § 33 nebo nikoli - § 35). V souvislosti s pojistným zájmem, který vymezuje rozsah krytí rizika, mohou být pojištěny konkrétní potřeby, kde účelem tohoto pojištění je náhrada vzniklé škody, nebo předmětem může být krytí abstraktních potřeb, jehož účelem je výplata pojistného plnění v předem dohodnuté výši.

Dále pojistná smlouva musí obsahovat vždy vymezení pojistného nebezpečí a pojistné události, výši pojistného, jeho splatnost a údaj o tom, zda se jedná o pojistné běžné nebo jednorázové, vymezení pojistné doby a doby, na kterou byla pojistná smlouva uzavřena. Smlouva také musí obsahovat způsob, jakým se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, a to pouze u pojištění osob, a pouze pokud podílení se na výnosech bylo dohodnuto. V neposlední řadě jsou součástí pojistné smlouvy pojistné podmínky vydané pojistitelem a „mezi řádky“ zákonem opomenutá existence pojistného zájmu. Podrobnějšímu rozboru se budu věnovat na následujících řádcích.

Osnova rekonstrukce soukromého práva výslovně nevyjmenovává podstatné náležitosti smlouvy. Stanoví se pouze obligatorní obsah pojistky, který má být jakýmsi závazným vodítkem pro obsah smlouvy. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že zde existuje zájem na zachování platnosti pojistné smlouvy v případě absence některé povinné součásti (nejsou definovány ani základní pojmy s odůvodněním, že tyto pojmy mají v odborném jazyce jasný význam a z valné části se samozřejmým obsahem).

7.2.1. Pojistný zájem

Pojistný zájem (interesse)⁸⁹ jako významný dogmatický pojem se vyskytoval již v zákoně č. 501 z roku 1917⁹⁰, avšak v životním pojištění nikoli.⁹¹ Býval chápán jako pojištěný subjektivní hospodářský zájem. Na řadě míst tohoto zákona se však vyskytují pojmy jako hodnota pojistného zájmu, pojištění téhož zájmu, zájem pojistníka, nedostatek zájmu na pojištění a jeho pomnutí, zájem třetí osoby, jiný zvláštní zájem, zájem pojistitelův a další. Tento institut měl sloužit jako záruka, že pojištění nebude zneužíváno ke spekulaci.

Pojistný zájem (kauza pojistné smlouvy) patří k základním pojmům soukromého pojistného práva. Je významnou charakteristikou pojistné smlouvy a také předpokladem existence soukromého pojištění. Vymezuje nám rozsah krytí rizika. Je vztahem rázu skutkového a odpovídá mu v osobě účastníka zájem ve smyslu psychologickém. Je také vztahem majetkovým, sloužící ke správě a držení majetku. V podstatě je to faktický majetkově hodnotový vztah určité osoby. Někteří autoři ho považují za subjektivní právo⁹². Jeho právní význam spočíval v tom, že v důsledku jeho nedostatku nebo odpadu došlo k zániku pojištění. Jeho nedostatek v počátku pojištění, stejně jako jeho pozdější odpadnutí smluvní poměr rušilo. Bez pojistného zájmu není pojištění myslitelné.

Z historického hlediska přispěl pojem pojistného zájmu k odlišení pojištění od sázky. Při sázení riziko vzniká (jde o spekulativní riziko), kdežto v pojištění je nezbytné spekulativní riziko co nejvíce potlačit. Je nezbytné vyloučit i zájem na zničení či poškození třetích osob a jejich majetku, a proto nelze bez splnění dalších podmínek umožnit sjednání pojištění cizí osoby.⁹³ Pojistný zájem se odráží v přání, aby škodné následky pojistné události nenastaly, jakož i v obavě, že hodnota, na niž má zájemce o pojištění (následně pojistník) zájem, bude pojistnou událostí zničena, zmenšena nebo jinak dotčena. Zájem hodný právní ochrany je dán buď ex lege nebo vzniká udělením souhlasu pojištěného.

⁸⁹ Interesse v technickém smyslu značilo římanům výměru náhrady škody subjektivně určenou na odpor objektivní ceně věci (tzv. verum rei pretium). Někteří autoři ztotožňovali pojistný zájem se škodou, jiní s hodnotou. Můžeme ho také definovat také jako vztah, v jehož důsledku interestentovi může pojistnou událostí ve smlouvě naznačenou utrpět majetkovou újmu, nebo také jako vztah, záležející v tom, že interestent může utrpět škodu událostí uskutečňující se na osobě, věci nebo jmění. Z opačného pohledu se nám může jevit jako prospěch, jež tvoří pro pojištěného nedostavení se určité poškozující události.

⁹⁰ Zákon používal pojem zájem na pojištění, který je svým významem širší.

⁹¹ Nejspíše proto, že pojistná suma či pojistný obnos se udávala dle přání pojistníka, zatímco při škodovém pojištění nebyl pojistitel vázán nahradit více než skutečnou škodu. Shodně in KAŠPÁREK, Mikuláš., *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920. s. 13.

⁹² HERMANN-OTAVSKÝ, KAREL, *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie, 1921. s. 127.

⁹³ VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1996. s. 274.

Pojistný zájem se dělí na subjektivní a objektivní. Objektivní stránka vyplývá z potřeby se dopředu ekonomicky zabezpečit před nepříznivými účinky nahodilých událostí a je dána třemi okolnostmi – zda pojistitel má ekonomický zájem na tom, aby převzala povinnost plnit v případě, že se riziko realizuje na předmětu pojištění, nebo zda bude převzetí určitého rizika z pojistně technického hlediska možné, zda majetek nebo práva, na která se má vztahovat pojištění, mají v penězích vyčíslitelnou hodnotu, a zda pojištění určitého majetku nebo práva není v rozporu s právními předpisy. Subjektivní stránka znamená uvědomění si potřeby pojistné ochrany.⁹⁴ Do právního vztahu se promítá prostřednictvím pojistné smlouvy v oblasti soukromého pojištění. Naše právo operovalo se zájmem subjektivním, který se pojí k určitému subjektu, a je individualizovaný nejen svým hospodářským obsahem, ale také vztahem k určité osobě. Naproti tomu objektivní zájem je smluvený pouze druhem zakládající hospodářský statek již o sobě, bez ohledu na osobu majitele.

Bývá pocíťován jako přání, aby pojistná událost nebo její škodlivé následky nenastaly v protikladu se zájmem pozitivním, který pramení z obavy poškození nebo zničení hodnoty. Je to určitá vnitřní pohnutka k uzavření pojistné smlouvy⁹⁵. Hodnota pojistného zájmu je abstraktní, nastalá škoda pak konkrétní nejvyšší hranicí pojistného plnění. Zájem může mít povahu zájmu užitného či spotřebního, dále také výrobního (zisk výdělků) nebo těžebního ve formě náhrady ušlého zisku.

Jsou známy i případy, kdy k téže věci se vztahují zájmy různých osob, ať už komplementární nebo konkurenční⁹⁶. Tyto zájmy mohou být pojištěny samostatně nebo společně se zájmem vlastnickým. Pojištění zná institut pojištění cizího rizika vlastním jménem a na účet cizího. Nositelem pojistného zájmu je v tomto případě osoba odlišná od vlastníka⁹⁷. Existuje zde souběh pojistných zájmů, kdy vlastník má nadále zájem na zachování hodnoty svého majetku či obdobného zájmu, současně však osoba odlišná od vlastníka, která má zájem, aby na pojištěné věci nevznikly škody. Na rozdíl od jiné osoby má vlastník permanentní pojistný zájem na zachování majetkových hodnot nebo jiných zájmů. Pojištěn může být i budoucí zájem.

⁹⁴ DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Express s.r.o, 2003. s. 37-38.

⁹⁵ „Při určení pojmu pojistného zájmu mohou přicházeti v úvahu pouze zevnější vztahy sloužící úkoji majetkových potřeb, směřujících k získání, držení, správě a zabezpečení majetku, nikoli však nemajetkové vztahy sloužící jenom úkoji immateriálních (individuálních a ideálních) potřeb. Jest tedy pojistný zájem skutkových vztahem majetkovým. Vlastnost pojistníka jako majitele podniku, uvedená v pojistné smlouvě, není sama o sobě pramenem nebezpečnosti, nýbrž jest jím ve smlouvě označený poměr ručební, totiž přesně určený vztah pojistníkův k podniku ve smlouvě deklarovaném nebo jeho části, a činnost v podniku pojistníkem provozovaná.“ (Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 15. října 1928, RV I 1534/26, Vážný č. 7413)

⁹⁶ Vedle zájmu vlastníka zájem zástavního věřitele, usufruktáře, nájemce, osoby, která nese nebezpečí škody na věci a dalších osob, zejména oprávněných.

⁹⁷ Srovnej také náleží Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 557/05.

Z historického hlediska byl upraven v obou prvorepublikových zákonech zejména v § 63 ale i na dalších místech. Jeho nedostatek byl spojen buď se zánikem pojistné smlouvy (a také pojištění již po vzniku smlouvy) nebo pojištění vůbec nevzniklo, pokud zde zájem nebyl již od počátku nebo pojištění bylo uzavřeno na budoucí zájem a tento vůbec nevznikl. Mohou tedy nastat 3 situace. Zájem na pojištění buď není dán, nebo odpadne po počátku pojištění⁹⁸, anebo když pojištění bylo uzavřeno pro budoucí zájem a pojistný zájem vůbec nevznikl. Pojistiteli však náleželo pojistné (prémie) až do konce pojistného období, ve kterém se dozvěděl o důvodu zániku jako určitá forma odškodnění, přičemž pramen této znalosti je bez významu. Jde zde o ztrátu obchodu, který způsobil pojistiteli náklady a námahu a za to je nutná kompenzace. Pojistník může libovolně přivodit odpad pojistného zájmu, ovšem chce-li se zbavit povinnosti platit pojistné, musí o to pojistitele vyrozumět⁹⁹. Samotné oznámení o odpadu zájmu nestačí, jestliže zájem skutečně neodpadl. Není však vyloučeno, aby se pojistný zájem znovu objevil a pojištění se tak mlčky obnovilo¹⁰⁰.

Předmětem smlouvy pojistné je pravidelně stávající se nebezpečí, kdy se jedná o krytí škodlivých následků nejisté budoucí události. Nastala-li tedy v okamžiku uzavření smlouvy pojistná událost nebo již v tomto okamžiku je takový stav, že pojistná událost již nemůže nastat, pak chybí zájem, který má být pojištěn, smluvní plnění je nemožné a smlouva neplatná¹⁰¹. Smluvní strany si musí vrátit navzájem přijatá plnění. Jestliže se v době uzavření smlouvy stala pojistná událost nemožnou jen částečně nebo stal-li se nemožným pouze některý z více možných pojistných událostí, je smlouva neplatná jen potud, pokud nebezpečí již předem chybí.¹⁰²

Neplatnost se vztahuje jen na tu část pojištění, ohledem které už pojistná událost nastala, potažmo již pominula možnost, aby pojistná událost nastala (dělitelnost pojistného zájmu)¹⁰³. Smlouva se tedy mohla stát částečně neplatnou a to v poměru k nastalé škodě¹⁰⁴.

⁹⁸ Nejčastěji v důsledku zcizení pojištěné věci nebo úmrtím pojistníka,

⁹⁹ „Zanikl-li pojistníkův zájem na pojištění a tím i pojistná smlouva, má přes to pojišťovna nárok na prémii za období, v němž se dozvěděla o zániku zájmu, tím spíše má nárok na prémii za období, v němž zánik zájmu nastal.“ (*Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 30. prosince 1925, RV II 493/25, Vážný čísl. 5608*)

¹⁰⁰ „Ručení pojišťovny ze smlouvy pojistné jsou v klidu v důsledku oznámení, že stroj není v provozu, počíná opět, jakmile pojistník oznámil opětné používání silostroje.“ (*Rozhodnutí vrchního zemského soudu ve Vídni z 29. srpna 1925, R III 115/25, Veröff. 1925, str. 71*)

¹⁰¹ Nemá se zde na mysli obecně neplatnost pojistné smlouvy, nýbrž neplatnost této dané smlouvy, která byla uzavřena ohledně nebezpečí určeného ve smlouvě.

¹⁰² HORN, Josef. *Pojistné právo: zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb.z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení související s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic.* Praha: V. Linhart, 1934. str. 93-94.

¹⁰³ RÓNA, Bartolomej. *Komentár čsl. práva poisťovacieho: (hlavne zákona o poisťovej smluve č. 145/1934).* Košice: [vl. nákl.], 1934. s. 78.

Nastane-li neplatnost smlouvy proto, že pojistitel věděl o odpadu zájmu, pak nemá nárok na pojistné. Jestliže však je dán důvod neplatnosti smlouvy na straně pojistníka, pak pojistiteli náleží pojistné jako spravedlivé odškodnění do konce pojistného období, v němž také on nabyl vědomosti o důvodu neplatnosti¹⁰⁵.

Současný zákon o pojistné smlouvě definuje pojistný zájem v § 3 písm. n)¹⁰⁶ jako oprávněnou potřebu ochrany před následky nahodilé skutečnosti vyvolané pojistným nebezpečím¹⁰⁷. Toto ustanovení je důležitým interpretačním vodítkem, nicméně původní záměr tvůrců tohoto zákona se minul účinkem. Koncepčně měl být podmínkou vzniku a trvání pojištění za kumulativního splnění reálné možnosti vzniku skutečnosti, která je schopna vyvolat škodu na předmětu pojištění nebo vyvolat kapitálovou potřebu, a dále oprávněná potřeba ochrany před následky pojistného nebezpečí. Zánikem pojistného zájmu by pojištění ex lege zaniklo. Od tohoto návrhu však bylo upuštěno. Zákon dále používá pojistný zájem v § 28 odst. 3 v souvislosti s horní hranicí pojistného plnění, resp. určením limitu horní hranice pojistného plnění.

I přes to pojistný zájem musí být prokázán a v případě jeho absence je možné dovolávat se neplatnosti pojistné smlouvy pro rozpor s dobrými mravy¹⁰⁸. Oproti prvorepublikovým zákonům se vztahuje i na životní pojištění. Ostatně hodnotu pojistného zájmu lze dovodit i z legální definice pojištěného¹⁰⁹. Předcházející úprava s tímto pojmem vůbec neoperovala. Jeho detailnější rozebrání v zákoně je považováno jako velký nedostatek a dovolávání se neplatnosti s odkazem na dobré mravy je poněkud komplikované.

Osnova rekodifikace¹¹⁰ občanského zákoníku se trochu koncepčně liší s definicí tohoto pojmu a zní - *oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události*. Výraznější významový rozdíl nezakládá, nicméně je přesnější. Pojistný zájem je zpravidla zájmem

¹⁰⁴ PAPOUŠEK, Cyrill. *Zákon o pojistné smlouvě ze dne 3. července 1934, č. 145 Sb. z. a n., se zvláštním zřetelem k všeobecným pojistným podmínkám*. Praha: Československý Kompas, 1936. s. 12.

¹⁰⁵ RÓNA, Bartolomej. *Komentár čsl. práva poisťovacieho: (hlavne zákona o poisťnej smluve č. 145/1934)*. Košice: [vl. nákl.], 1934. s. 95.

¹⁰⁶ Dále tento pojem obsahuje § 28 odst. 3.

¹⁰⁷ Stav, kdy zájemce chrání pojištěním sám sebe před případy, kdy se bude cítit zavázán vypomoci subjektu, v jehož prospěch pojištění sjednává. Jinými slovy: Právo na pojistné plnění má ten, kdo je následky pojistné události vyvolané pojistným nebezpečím dotčen.

¹⁰⁸ BOHMAN, Ludvík, DRYJOVÁ, Libuše, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě - komentář*. 2. akt. vyd. Praha: Linde Praha, 2009, s. 33-34.

¹⁰⁹ § 3 písm. h) zákona o pojistné smlouvě: „*Pojištěným je osoba, na jejíž život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se soukromé pojištění vztahuje.*“

¹¹⁰ V Anglii je trestně sjednávat pojištění bez pojistného zájmu podle zákona o sázkových pojistných smlouvách (*Gambling Policies Act 1909*). De lege ferenda by se toto mohlo promítnout i v českém trestním zákoně, který postihuje pachatele v rámci trestného činu pojistného podvodu sankcí za jednání ex post v souvislosti s pojistným plněním a nezabývá se prevencí tohoto škodlivého jednání již v jeho zárodku, kdy lze škodě zabránit mnohem efektivněji.

majetkovým¹¹¹, ale v určitých případech jsou chráněny i zájmy nemajetkové (typicky u pojištění osob). Nechybí zde úprava neplatnosti pojistné smlouvy při absenci pojistného zájmu v době uzavření smlouvy a vědomosti pojistitele o této skutečnosti, stejně tak právo pojistitele od smlouvy odstoupit¹¹² (pojištění zaniká ex tunc) v případě nedostatku tohoto vědomí se zachováním práva na pojistné do konce pojistného období a konečně právo pojistitele vypovědět pojistnou smlouvu bez výpovědní doby v případě zániku pojistného zájmu za trvání pojištění.

Pojistný zájem je právníká kategorie a můžeme jej také chápat jako zákonné právo něco pojistit. Znamená, že osoba, která pojištění uzavírá, má nějaký zákonem uznávaný vztah k předmětu pojištění (např. vztah vlastníka k věci na jejím zachování, vztah nájemce k předmětu nájmu atd.). Jednotlivec má neomezený pojistný zájem na svém vlastním životě a také na životě své manželky, svých dětí a obráceně. Nemá však pojistný zájem na životě jiných lidí. Avšak lze pojistit život osoby, která je něčím dlužníkem (nejčastěji dlužníkem banky). V praxi se po této osobě požaduje, aby uzavřela životní pojištění pro případ úmrtí s pojistnou částkou odpovídající ekvivalentu dlužné částky a postoupila bance (věřiteli) právo na výnosy z pojistného plnění (tzv. vinkulace), dokud nebude dluh splacen. To znamená, že pojistit lze i cizí zájem na cizí věci, a to jak zájem vlastníka, tak zájem osob, které k věci přísluší věcná práva (př. poživatelé) a dokonce i zájem osob, jimž k určité věci přísluší práva obligační (př. nájemce). Pojistný zájem je ovlivněn objektivní existencí konkrétního rizika, závažností rizika, četností událostí, výškou ztráty a v neposlední řadě cenou pojištění.

7.2.2. Pojistné nebezpečí a pojistná událost

Potřeba právní úpravy pojistné smlouvy vychází z neustálé potřeby fyzických a právnických osob přenést pojistná nebezpečí na specializovanou právní osobu – pojišťovnu. Část těchto pojistných nebezpečí ve vývoji společnosti vykazuje určitou stabilitu (např. nebezpečí úrazu, smrti, požáru atd.), značná část takových nebezpečí však vzniká nově, v závislosti na společenském vývoji (např. v souvislosti se zavedením počítačové techniky, atomovými a ekologickými riziky apod.). Avšak i relativně stabilní pojistná nebezpečí mění

¹¹¹ Někteří autoři ho chápou jako zájem ryze majetkový. Například in DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Express s.r.o, 2003. s. 37. Objevují se i názory, které spatřují pojistný zájem pouze v pojištění škodovém, nikoli obnosovém (in KUBÁŇ, Drahomír. Ústavněprávní rámeček soukromoprávních vztahů v pojištění. *Pojistné rozpravy*, 2009, č. 24, s. 31.).

¹¹² Pojistitel je chráněn jen do doby, ve které se o nedostatku pojistného zájmu dozvěděl nebo kdy jej musel rozpoznat, nikoli do doby, kdy od smlouvy odstoupil, neboť jinak by pojistitel mohl s prohlášením vůle otálet a opatřit si tím nedůvodnou majetkovou výhodu. (z *důvodové zprávy* rekodifikace občanského zákoníku)

v souladu s vývojem svůj charakter. Tyto měnící se podmínky se musí zákonitě odrážet v potřebách úpravy právních vztahů.

Nebezpečí, proti němuž pojistník v pojištění hledá ochranu, je další podstatnou náležitostí pojistné smlouvy. Zákon tento pojem definuje jako *možnou příčinu vzniku pojistné události*, kterou se rozumí příčinný děj vzniklého následného děje (např. vznícení a požár, deště a povodeň). Bohužel zákon někdy mylně zaměňuje tento pojem s pojistným rizikem¹¹³ (§ 10, 25, 29, 30, 42, 64, 70). Pojišťovací praxe slovo riziko používá v obou významech (např. all risk pojištění). Zbytečné nejasnosti je třeba odstranit interpretací. Navrhovaná úprava tyto nejasnosti odstraňuje a uvedené pojmy rozlišuje správně.

Jednotlivá pojistná nebezpečí v zákoně definována nejsou. Dříve byla marginálně uvedena ve vyhlášce č. 11/1983 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění majetku, zrušená vyhláškou č. 125/1995 Sb. Pojistná nebezpečí musí být specifikována v pojistné smlouvě, častěji budou konkretizována v pojistných podmínkách (např. požár, výbuch, přímý úder blesku, pád letadla).

Není zapotřebí, aby v pojistné smlouvě byly uvedeny jednotlivé okolnosti nebezpečí, podle nichž pojistitel oceňuje individuální povahu konkrétního rizika. Existují i pojištění, která ignorují individuální povahu konkrétního rizika, a proto se zde okolnosti nebezpečí vůbec neudávají (např. pojištění v případě dožití). Je sporné, zda údaj okolnosti nebezpečí tvoří zpravidla smluvní dohodu stran o rozsahu nebezpečí, o jeho ohraničení, a zda patří k smluvnímu obsahu jako technický podklad. Neudal-li pojistník v návrhu tyto okolnosti, nezodpověděl-li otázky na tyto okolnosti se vztahující, a tento návrh je přesto určitý a úplný, je jím pojistník vázán. Smluvní strany mohou zvláštním ujednáním za určitých okolností nebezpečí rozsah nebezpečí, které má být pojištěním kryto, omezit. Údaje takových okolností pak tvoří součást smluvního obsahu (typicky zdravotní dotazník).¹¹⁴ Otázkou každé konkrétní pojistné smlouvy je, kde začíná působení pojistného nebezpečí a kde končí.

Pojištění zaniká úplným odpadnutím pojistného nebezpečí. Pouhé změny individuální povahy určitého nebezpečí nezabývají závaznosti. Bylo-li však dohodnuto, že pojištění se má vztahovat na dobu před uzavřením smlouvy, zanikne pojištění jen tehdy, když pojistitel věděl, že nebezpečí odpadlo. Podobně zanikne návrh, pokud dojde k pojistné události před tím, než byl přijat. Pojistná smlouva by byla neplatná v případě, když událost, na niž pojištění směřuje,

¹¹³ Dokonce i zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v § 10a místo pojmu pojistné nebezpečí používá pojem pojistné riziko.

¹¹⁴ KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací*. Brno: Barvič & Novotný, 1920. s. 13-14.

při uzavření pojistné smlouvy již nastala a pojištěný nebo smluvní strana o tom věděli, nebo když pojistitel věděl, že událost nemůže již nastat.

V pojistné smlouvě, častěji však v úpravě pojistných podmínek, se můžeme setkat s vyloučením jistých následků nebezpečí. Rozeznáváme tak pojištěná nebezpečí (vztahuje se na ně rozsah pojistné ochrany), výluky (např. válečný stav) a nepojištěná nebo jiná nebezpečí (smlouva se o nich nemusí zmiňovat). Pojištěné nebezpečí nemusí být počáteční příčinou, ale na druhou stranu nesmí vzniknout přímým následkem působení vyloučeného nebezpečí.

Z hlediska příčiny vzniku pojistné události pro nás je důležité zjistit přímou příčinu jako aktivní, bezprostřední příčinu, která uvede do chodu sled událostí, jenž způsobí následek, a která začala bez zásahu jakékoli síly a působí aktivně z nového a nezávislého zdroje. Potíže často nevznikají při zjišťování počáteční a poslední události. Jiná situace nastává v okamžiku rozhodování, zda je mezi nimi příčinná souvislost, nebo zda zasáhla nějaká nová událost, která vystřídala počáteční příčinu a přivedila konečnou škodu. Je třeba zkoumat každý článek řetězu příčin od vzniku škody k počáteční příčině. Pokud řetěz příčin zůstane nepřerušen, můžeme usuzovat, že zde existuje příčinná souvislost. Zásah nového činu znamená, že tento řetěz je přerušen (*novus actus interveniens*).¹¹⁵

Osnova rekonstrukce soukromého práva upřesňuje definici pojistné události. Pojistník neoznamuje pojistiteli pojistnou událost. Zda se jedná o pojistnou událost či ne se zjistí až po provedeném šetření. Pojistník oznamuje pouze událost, se kterou spojuje svůj požadavek na pojistné plnění. Nedostatkem současné úpravy je nemožnost donutit pojistitele zahájit šetření oznámené události třetí osobou (odlišné od pojistníka, osoby oprávněné nebo obmyšleného), např. zástavním věřitelem, resp. každým, kdo má na pojistném plnění právní zájem. Tyto další osoby oznámit událost považovanou za pojistnou mohou, avšak pojistiteli nevzniká povinnost takto oznámenou událost šetřit.

7.2.3. Pojistné riziko¹¹⁶

Základním úkolem pojištění je působit jako mechanismus přenosu rizika negativních dopadů nahodilosti z ekonomických subjektů na pojišťovnu. Každý člověk je vystaven nebezpečí nastání nějaké škody. Toto nebezpečí ohrožuje jistotu tohoto subjektu. Pojištění samo o sobě nezabrání realizaci žádného rizika, ale může přispět k zabezpečení určité náhrady,

¹¹⁵ PÁLENÍK, Vladimír. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik*. Praha: Linde, 2007. s. 69-72.

¹¹⁶ Slovo riziko pochází ze staroitalského slova „*risco*“, které je možné doslova přeložit jako útes ve smyslu nebezpečí pro námořní plavbu. Původ tohoto slova tkví ve slově „*úskalí*“, kterému se bylo třeba během plavby vyhnout.

jím způsobené ztráty. Vztahuje se na události, jejichž vznik závisí na náhodě, je neurčitý, ale pravděpodobný.

V literatuře jsou jako obsah pojmu riziko nejčastěji prezentovány jako variabilita možných výsledků, možnost odchylky od střední hodnoty, nebezpečí negativní odchylky od předpokladu nebo cíle – tzv. čisté riziko (nebezpečí ztrát nebo chybného rozhodnutí) a tzv. spekulativní riziko¹¹⁷, které může přinést i kladný výsledek charakteristickým zejména pro situace spojené s hraním hazardních her. Morální riziko se týká lidských aspektů, které mohou ovlivnit výsledek (např. pojistný podvod). V praxi lze pod pojmem riziko rozumět předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím, ale také událost zapříčínující škodu a také pravděpodobnost vzniku náhodné události.¹¹⁸ Riziko je kombinace nebezpečí, nepředvídatelnost, nejistota, která se dá měřit (počtem pravděpodobnosti). Je možné jej chápat také jako možnost vzniku události s výsledkem odchylným od cíle s určitou objektivní pravděpodobností a to zpravidla horším, než se zpravidla momentálně nacházíme.

Pojištění se zabývá pouze riziky čistými, u kterého lze sledovat objektivní stránku, která je dána nezávisle na lidech, a subjektivní stránku, kdy existence rizika je závislá na činnosti lidí. Mezi nimi je často složité najít přesnou hranici. Pojistitel rozhoduje o tom, která rizika a za jakou cenu převezme, a podle kterých kritérií.¹¹⁹ Obecně lze definovat pojistné riziko jako souhrn rizik, krytých příslušným pojištěním tak, jak byly převzaty pojišťovnou. Riziko jsou ty činitelé, kteří mohou ovlivnit vznik pojistné události (např. dům nacházející se v záplavové zóně). Samo o sobě není možnou příčinou škody, kterou je pojistné nebezpečí (např. záplava), může však zvýšit nebo snížit následek, pokud by nebezpečí působilo.

V průběhu pojištění může docházet ke změně pojistného rizika jeho zvýšením nebo snížením. Dochází tím ke změně podmínek rozhodných pro stanovení výše pojistného a pojistitel je oprávněn přiměřeně zvýšit pojistné. Odrazem zásady dobrých mravů je nemožnost změnit výši pojistného v neprospěch pojistníka, jde-li o pojištění osob, v důsledku věku a zdravotního stavu. Tuto možnost musí pojistitel promítnout již do výše pojistného. V případě zániku pojistného rizika dochází rovněž k zániku pojištění, objektivně přestane existovat důvod pojištění a patrně i pojistný zájem.

Pojistné riziko se z právního hlediska chápe jako nebezpečí ohrožující předmět (subjekt) pojištění. Má vliv na rozdělení pojištění podle druhů a odvětví, stejně tak vymezení

¹¹⁷ Klasifikace rizik např. in PÁLENÍK, Vladimír. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik*. Praha: Linde, 2007. s. 20-23.

¹¹⁸ DAŇHEL, Jaroslav. *Kapitoly z pojistné teorie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 13.

¹¹⁹ Podrobněji in DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Express s.r.o, 2003. str. 34-35.

rizika z pozitivní i z negativní stránky (výluky z pojištění). Z hlediska právního vymezení má osobitý význam před smluvní povinnost pojištěníka popsat okolnosti pojistného rizika. To se vztahuje na pojištění, které má za účel ochranu před konkrétním rizikem (např. pojištění proti požáru). Jiná situace nastane, když účelem pojištění je ochrana před tzv. totálním rizikem (např. v případě havarijního pojištění).

7.2.4. Nahodilost a právní pojetí nahodilosti¹²⁰

V této části se pokusím ozřejmit jeden z pojmů, který je součástí definice pojistné smlouvy a bez jeho splnění by pojištění vůbec nevzniklo, resp. nevznikl by nárok na pojistné plnění. Za důvod vzniku práva na plnění nepokládá zákon jakoukoli skutečnost, ale výslovně stanoví požadavek, aby šlo o skutečnost nahodilou. Právě tím se pojištění odlišuje od jiných závazkových vztahů a proto je nahodilost považována nejen z hlediska ekonomického, ale i právního za určující rys pojištění.

Podstata pojištění jako formu ochrany před důsledky nahodilých událostí, je těsně spjata s dialektickými filosofickými kategoriemi nutnosti a nahodilosti. Projev nutnosti, zákonitosti, příčinnosti je pravděpodobnost jevu. Naproti tomu nahodilost není pojmem či kategorií matematiky. Nahodilost na rozdíl od pravděpodobnosti nepojednává o kvantitativních stránkách, ale je kvalitativní interpretací. Mezi nutností a nahodilostí není protiklad, navzájem přecházejí jedna v druhou. Navazující pojmy na nahodilost jsou riziko, nejistota a neurčitost. Rozdíl mezi rizikem a nejistotou je v tom, že rizikem je míněn stav, v němž je budoucí situace dopředu jednoznačně pravděpodobně charakterizována, zatímco nejistotou (úplná, částečná) je rozuměn stav, kdy je toto objektivní rozdělení pravděpodobností nespécifikovatelné.¹²¹

Náhoda, náhodnost i nahodilost jsou kategorie, které zkoumá především matematika. Nahodilost je vlastnost nějakého jevu, která znamená, že z dostupných informací nelze předpovědět, za jakých podmínek tento jev nastane. Obecně bývá nahodilá událost definována jako taková událost, jejíž příčiny nejsou známy, ale navíc se předpokládá, že žádné nemá.

¹²⁰ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 427/2006*: „Nahodilou událostí je skutečnost určená pojistnými podmínkami, o níž účastníci pojištění odůvodněně předpokládají, že může nastat, v době vzniku pojištění však nevědí, zda nastane. Nahodilou není událost, o níž se v době vzniku pojištění ví, že už nastala, ani událost, kterou úmyslně přivodil ten, na jehož majetek, život nebo na jehož odpovědnost za škody se pojištění vztahuje, popř. ten, komu v případě pojistné události vznikne právo na plnění. Nahodilou událostí může být i skutečnost nastalá v době, kdy hrozí vysoký stupeň vzniku sjednaného pojistného nebezpečí; není však správný názor, že obecně nelze hovořit o nahodilosti v právním slova smyslu, pokud již v době sjednání pojistné smlouvy nastalo a trvá pojistné nebezpečí na jiných místech, než na kterých se nachází pojištěný majetek.“

¹²¹ Více in DAŇHEL, Jaroslav. *Kapitoly z pojistné teorie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. s. 11-14.

Nahodilost je někdy chápána jako vlastnost nějakého děje, která vyřazuje příčinnost a zákonitost nebo také jako taková vlastnost příčiny nebo následku události, na niž se pojištění vztahuje, která nastane náhle a neočekávaně¹²².

Pojem nahodilosti¹²³ nebyl dlouhou dobu právními předpisy vymezen a naše i zahraniční pojistná teorie i pojišťovací praxe užívali ustálený výklad, podle kterého se za nahodilou skutečnost považovala *skutečnost, o které účastníci pojištění odůvodněně při jeho vzniku předpokládali, že může nastat, nevěděli však, kdy se tak stane, popřípadě zda se tak stane vůbec*¹²⁴. Nahodilost tedy spočívá v časové neurčitelnosti této události a z tohoto hlediska se pojištění musí vztahovat na nejistou událost. Svým způsobem připomíná podmínku¹²⁵, která činí následky právního úkonu závislými na splnění nejisté skutečnosti, kterou může být budoucí skutečnost, o níž smluvní strany nevědí, zda nastane, nebo skutečnost, která určité nastane, ale účastníci nevědí, kdy nastane, anebo také i o minulou skutečnost, o níž nevědí, že nastala (tzv. pojištění zpětné). Hledí se zde tedy na subjektivní stránku a hlavně oblast vědomí. Bylo-li by však již v době sjednání pojistné smlouvy známo, že již došlo k této skutečnosti (nyní již není nahodilá), anebo by nebezpečí jejího vzniku bezprostředně hrozilo, byla by smlouva neplatná. Smysl podmínky nahodilosti spočívá v možnosti uzavřít smlouvu v době, kdy ještě nejsou známé všechny skutkové předpoklady, za nichž se právo v budoucnu stane uplatnitelným.

Současný zákon o pojistné smlouvě vymezuje pojmy v § 3 (pro účely tohoto zákona) a podává nám legální definici nahodilé skutečnosti¹²⁶ a současně prohlašuje pojistnou událost nahodilou skutečností¹²⁷. Na základě této definice rozlišujeme nahodilost absolutní, kdy smluvní strany ohledně nějaké skutečnosti nevědí, zda vůbec nastane a kdy nastane (škoda vzniká v důsledku povodní), a nahodilost relativní, kdy není jisté, zda se tak stane (dožití určitého věku) nebo kdy se tak stane (smrt). V pojistné smlouvě je vymezena určitými parametry a jejich hodnotami, jimiž jsou druh, velikost, místo a čas.

¹²² BOHMAN, Ludvík, DRYJOVÁ, Libuše, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě - komentář*. 2. akt. vyd. Praha: Linde Praha, 2009. s. 24.

¹²³ ABGB používal pojem *náhoda* (např. § 1311) jako událost, za nichž nikdo neodpovídá, a která není protiprávní. Z dnešního pohledu jde o příliš úzký výklad.

¹²⁴ VELEBOVÁ, Eva. *Smluvní a zákonné pojištění*, Praha: Linde, 1993. s. 27.

¹²⁵ Podmínka může být povahy objektivní (např. dosažení určitého věku) nebo subjektivní (provedení určitého úkonu).

¹²⁶ „*Skutečnost, která je možná a u které není jisté, zda v době trvání soukromého pojištění vůbec nastane, nebo není známa doba jejího vzniku.*“

¹²⁷ „*Pojistnou událostí je nahodilá skutečnost blíže označená v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpise, na který se pojistná smlouva odvolává, a se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění.*“

Znak nahodilosti tedy postrádá událost, o níž se v době vzniku pojištění ví, že už nastala. Vyloučena je i škoda způsobená opotřebením nebo amortizací. Nahodilou povahu nelze přiznat ani události vzniklé úmyslným jednáním osoby, které se má dostat pojištění plnění. Nahodilá událost musí tedy nastat z příčin mimo volní sféru subjektu, jemuž právo jako její důsledek vzniká a z jeho strany nemůže být ani plánována, ani úmyslně vyvolána. Tato zásada platí obecně, nejen pro případy, kdy z pojištění má být oprávněna jen jedna osoba. Požadavek nahodilé povahy skutečnosti, z níž má vzniknout povinnost pojišťovny plnit, musí být přirozeně respektován ve smluvních vztazích obecně. Smlouva, která by zakládala právo na plnění ze skutečnosti, která nemá nahodilý charakter, by byla *contra legem* a ve smyslu § 39 občanského zákoníku neplatná¹²⁸. Za úvahu stojí připomenout, zda by tyto podmínky splňovalo pojištění odpovědnosti za škodu, týkající se činnosti, ze které škoda vzniká jako nutný, tedy předpokládaný a v důsledku toho nenahodilý následek. V takovém případě bychom smlouvu nemohli kvalifikovat jako pojistnou¹²⁹.

Výjimku může obsahovat pouze zákonné, resp. povinné pojištění, které sleduje ochranu poškozených, takže k pojistné události může dojít i úmyslným jednáním pojištěného, resp. osoby, které vznikne právo na pojistné plnění. Pak ale vznikne pojistiteli právo na postih vůči němu. Stejný princip stanoví i § 5 u povinného pojištění. Nahodilost zde spočívá v nejistotě, zda událost nastane, nikoli v povaze jednání, které k události vedlo.

7.2.5. Pojistné podmínky

Pojistné podmínky tvoří rámec pojištění z hlediska podrobnějšího vymezení. Základem vždy je pojistná smlouva, která určuje pojistně-právní vztah. Pojistné podmínky upravují nejen způsob vzniku pojistného vztahu, ale také podrobněji vymezují práva a povinnosti smluvních

¹²⁸ *Rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu 119, sp. zn. C115/2003*: „Pojistná smlouva, která byla mezi účastníky soudního řízení uzavřena dne 12. 8. 2002 ve 13 hodin, byla uzavřena již v době, kdy probíhala tzv. druhá, hlavní povodňová vlna v hlavním městě Praze. Podle názoru soudu pojistná událost nesplňuje znak tzv. nahodilosti, neboť jak žalobce, tak žalovaný v době vzniku pojištění již věděli, že předmětná událost nastala. Každý, kdo se v té době zdržoval v hlavním městě, tedy i žalobce, když ve 13.00 hod. dne 12. 8. 2002 v pražské pobočce žalovaného uzavíral pojistnou smlouvu, věděl a musel vědět, že situace je velmi vážná, dojde k bezprecedentnímu vzestupu hladiny Vltavy, a v důsledku toho k enormním záplavám rozsáhlého území města, včetně místa pojištění. Žádný právní předpis žalovanému pojistiteli nezakazuje uzavírat živelná pojištění v době, kdy probíhá určitá živelná událost (např. povodeň), která může v budoucnu nastat, avšak pojištění se může vztahovat pouze na povodeň, která může v budoucnu nastat, nikoli na povodeň, která v době uzavření pojistné smlouvy v plné síle probíhá.“

¹²⁹ Na druhou stranu se však nabízí otázka, zda by z tohoto hlediska obstála např. činnost, která by vyvolávala soustavné poškozování životního prostředí. Musím však podotknout, že v tomto případě by se jednalo o odpovědnost za poškození životního prostředí, nikoli o odpovědnost za škodu.

stran a způsob zániku pojištění¹³⁰. Závaznými se stanou pouze tehdy, jestliže se stanou součástí smlouvy, neboť nemají povahu právního předpisu, nýbrž pouze nepřímého smluvního ujednání. Jako předem připravená část pojistné smlouvy plní funkci zjednodušení smluvního procesu. Smlouva musí pojistné podmínky buď obsahovat, nebo na ně musí jednoznačným způsobem odkazovat (za předpokladu, že byl jejich obsah pojistníkovi před uzavřením smlouvy sdělen). V opačném případě je pojistná smlouva neplatná. Pojistné podmínky jsou oblastí pojistného práva, ve které dochází k vzájemnému prolínání veřejného a soukromého práva (viz níže). Právní úprava obsažená v občanském zákoníku neobsahovala veškeré soukromoprávní aspekty uzavíraných pojistných smluv. Pojistné podmínky měly tyto nedostatky odstraňovat. V předrevolučním období se projevovala výrazná ingerence státu do soukromoprávních vztahů.

Je třeba poukázat na vliv dozoru nad pojišťovny v souvislosti s právem pojistné smlouvy. V převážné většině států podléhají pojistné podmínky schvalovací proceduře orgánem dohledu nad pojišťovnictvím (za účasti spotřebitelských organizací). Oblast materie pojistného práva se rozpadá na zákonnou úpravu a na úpravu pojistných podmínek (všeobecné a zvláštní¹³¹, případně doplňkové). Podle názoru některých autorů se všeobecné pojistné podmínky schválené orgánem dohledu nad pojišťovnictvím stávají jakýmsi smluvním právem mezi účastníky pojistného vztahu (*lex contractus*). V zemích právního systému *common law* pojistné podmínky nepodléhají kontrole, nýbrž tradiční standardizaci či unifikaci. V bývalých socialistických státech se tak dělo cestou všeobecně závazného právního předpisu (např. vyhlášky ministerstev č. 11/1983 Sb., č. 12/1983 Sb., č. 49/1964 Sb., č. 179/1982 Sb.). Stát si tím podržel monopol nad výkonem pojišťovnictví. Vyhlášky stanovily podrobnosti právních vztahů a svou zásadně kogentní povahou vylučovaly smluvní volnost. Dovedeno do důsledků tak o právech a povinnostech z pojistné smlouvy rozhodoval ministr a v případech schvalování vyhlášky nižší soudní úředník. Rozpor se základními demokratickými principy zde byl evidentní. Tyto právní předpisy u nás byly později zrušeny a potřebná ustanovení v našem právním řádu nahrazeny.

Nedostatek právní úpravy po zrušení těchto právních předpisů a neexistence normativního ustanovení regulujícího alespoň minimální obsah pojistných podmínek byl řešen aktivní činností pojišťoven, které tvořily své vlastní pojistné podmínky, ovšem každá pojišťovna své vlastní. Takový způsob úpravy znamenal nestejnorodost, právní nejistotu a

¹³⁰ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2898/99*: „Pro seznání práv a povinností účastníků konkrétního pojistného vztahu má určující roli obsah příslušné pojistné smlouvy, stejně tak jako obsah její součásti, kterými jsou příslušné všeobecné pojistné podmínky pojistitele.“

¹³¹ *Allgemeine und besondere Versicherungsbedingungen* – z německého práva.

v neposlední řadě také poškozování spotřebitele v tom smyslu, že spotřebitel byl nucen přistoupit na adhezní smlouvu, již mu nabídl silnější smluvní partner. Oslabením autonomie vůle bylo spotřebiteli znemožněno vyjednávat o obsahu smlouvy a jeho postavení bylo ohroženo díky absenci kogentních ustanovení zákona, které by omezovaly pojišťovny v tvorbě pojistných podmínek¹³².

Další vývoj byl poznamenán administrativním schvalováním pojistných podmínek orgánem dohledu, který často nebyl schopen posoudit soulad s právními předpisy¹³³ (dnes tento soulad může přezkoumávat pouze soud). Ve státech Evropské unie se ochrana pojištěných od 90. let vlivem směrnic zajišťuje rozšiřováním spotřebitelské legislativy do oblasti pojistných vztahů. Díky tomu schvalování pojistných podmínek orgánem dozoru již není třeba.¹³⁴ Toto administrativní schvalování vytvářelo prostor pro zavedení prvků správního soudnictví do soukromého pojištění, ale na druhou stranu výklad obsahu pojistné smlouvy v případě sporu vytvářel prostor pro výklad pojistných podmínek soudy občanskoprávními. Chybějící ustanovení jsou často nahrazována názorem soudu, což poskytuje velký prostor pro soudcovskou „tvorbu“ práva¹³⁵. Smyslem tohoto výkladu je posílení právního statusu pojištěných v klasických smluvních vztazích. Soudy za tím účelem využívají výkladové pravidlo *in dubio contra proferentem*¹³⁶, na základě kterého nejasné a nesrozumitelné ustanovení pojistné smlouvy vykládají v neprospěch té strany, které smluvní ujednání použila v obchodním styku¹³⁷. V pochybnostech o významu spotřebitelských pojistných smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější (§ 55 odst. 3 občanského zákoníku). Také nekalá smluvní ujednání stíhá zákon sankcí neplatnosti ve prospěch spotřebitele. Bohužel jen relativní, které se musí dovolat.

Význam pojistných podmínek spočívá i v jejich nepopiratelném vlivu na legislativní úpravu pojistných smluv. Znění pojistných podmínek v mnohých státech ovlivnilo i první kodifikace pojistného práva. Tato souvislost je evidentní i při tzv. superkodifikacích pojistného

¹³² HULVA, Tomáš. Právní úprava pojistné smlouvy dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (obecná ustanovení). *Právní rozhledy*, 2005, č. 6, s. 201-210.

¹³³ FEKETE, Imrich. Peripetie okolo všeobecných poistných podmienok. *Poistné rozhľady*, roč. XIV., 2008, č. 1, s. 6 a 7.

¹³⁴ Čl. 29 třetí životní a čl. 29 třetí neživotní směrnice výslovně zakazuje zavádět jakékoli povinnosti pojišťoven směřující k předběžnému nebo pravidelnému oznamování nebo schvalování všeobecných pojistných podmínek. Dozorčí orgány mohou tyto smluvní podmínky kontrolovat následně.

¹³⁵ *Stanovisko Bundesgerichtshof ze 4. 12. 1980 (IVa, ZR 32/80) k výkladu pojmu pojistné události v pojištění odpovědnosti*. Podle jeho názoru smysl smluvních klauzulí, které musí být pro všechny zúčastněné a pro všechny případy stejné, třeba vykládat podle objektivních hledisek při zohlednění hospodářského účelu příslušného ustanovení a zvoleného vyjadřovacího prostředku.

¹³⁶ Vychází ze zásady římského práva: „*cum quaeritur in stipulatione, quid acti sit, ambiguitas contra stipulationem est*“ (Celsus D 34, 5, 26).

¹³⁷ FEKETE, Imrich. Základné smery kodifikácie poistného práva. *Pojistné rozpravy*, 2004, č. 14, s. 64-65.

práva, kdy obsah standardizovaných pojistných podmínek se jednoduše přebírá do obsahu pojistných norem. Úloha pojistných podmínek při ochraně zájmů pojištěných je nezastupitelná.

8. Pojistný vztah

8.1 Účastníci pojištění

Účastníci neboli subjekty závazkových právních vztahů jsou ti, kteří vystupují jako nositelé subjektivních práv a povinností, které právní předpisy s těmito vztahy spojují. S různým postavením účastníka právní úprava pojištění spojuje různá práva a povinnosti, je třeba se zabývat nejen odlišnostmi vyplývajícími z toho, zda je účastníkem občan nebo jiný subjekt, ale i toho, o kterého z účastníků pojištění jde.

Ke vzniku a trvání soukromého pojištění je třeba alespoň dvou subjektů (smluvních stran), kterými jsou pojistitel (subjekt – právnická osoba, k jehož předmětu činnosti patří provozovat pojišťovací činnost)¹³⁸, a ten, kdo s ním pojistnou smlouvu uzavřel – pojistník. Můžeme je také nazývat jako subjekty hlavní. Dále mohou v pojistné smlouvě figurovat i subjekty vedlejší, kterými jsou pojištěný jako osoba, na jejíž život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se soukromé pojištění vztahuje, a dále každá další osoba, které ze soukromého pojištění vzniklo právo nebo povinnost. Těmito osobami mohou být oprávněný jako osoba, které v důsledku pojistné události vznikne právo na pojistné plnění a obmyšlený jako osoba určená pojistníkem v pojistné smlouvě, které vznikne právo na pojistné plnění v případě smrti pojištěného. Existují i subjekty, kterým zákon dává přímo vůči pojistiteli právo na plnění v případě pojistné události (např. poškozený). Níže uvedený výčet je pouze ilustrativní a jeho cílem je poukázat na mnohost subjektů, které mohou participovat na pojistném vztahu hlavních účastníků pojištění.

1. Zájemce - je osoba (fyzická nebo právnická), která má zájem o uzavření pojistné smlouvy s pojistitelem
2. Pojistitel – je právnická osoba, která je oprávněna provozovat pojišťovací činnost podle zvláštního zákona – musí se jednat o subjekt dostatečně kapitálově vybavený, který splňuje všechny zákonem stanovené podmínky k provozování pojišťovací činnosti v právní formě akciové společnosti nebo družstva. Osnova rekonstrukce soukromého práva uvažuje o variantě, která nestíhá pojistnou smlouvu neplatností z důvodu nezpůsobilosti uzavírat smlouvu pouze z nedostatku veřejného oprávnění¹³⁹. Takovou smlouvou je pojistitel vázán. Pojistník se může dovolat ustanovení o omylu.

¹³⁸Oprávněný dle podmínek zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

¹³⁹Zachování platnosti právního úkonu obsahuje i § 3a zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

3. Pojistník – je osoba (fyzická nebo právnická), která s pojistitelem uzavřela pojistnou smlouvu a jehož vůle je rozhodující pro vznik i zánik pojištění, a má povinnost platit pojistné a právo určit osobu, v čí prospěch bude plněno
4. Pojištěný – je osoba (fyzická nebo právnická), na jejíž život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se soukromé pojištění vztahuje – může jím být jak pojistník nebo osoba třetí a má právo na pojistné plnění, právo na náhradu nákladů účelně vynaložených na odvrácení pojistné události nebo zmírnění jejich následků za předpokladu jeho souhlasu
5. Oprávněná osoba – je osoba (fyzická nebo právnická), které v důsledku pojistné události vznikne právo na pojistné plnění (osnova rekonstrukce volí výraz „osoba, která má na pojistné plnění právo“) – v případě, že je pojištění sjednáno ve prospěch někoho jiného, než je pojištěný a v případě změny oprávněné osoby pojistníkem je třeba souhlasu pojištěného
6. Obmyšlený - je osoba určená pojistníkem v pojistné smlouvě, které vznikne právo na pojistné plnění v případě smrti pojištěného
7. Poškozený – subjekt, kterému byla způsobena škoda a má právo na její náhradu proti odpovědnému subjektu (přímý nárok na pojistné plnění vůči pojistiteli může založit právní předpis nebo pojistná smlouva)
8. Dědic
9. Manžel
10. Spoluvlastník – uhrazuje náklady na společnou věc
11. Osoba spolužijící – příslušníci společné domácnosti společně uhrazují náklady na své potřeby (§ 50 odst. 3 občanského zákoníku).

8.2 Předmět pojištění

Pojem předmět pojištění a předmět pojistné smlouvy bývá často používán promiscue, ačkoli o jejich různosti by nemělo být pochyb. Pokud jde o předmět pojistné smlouvy, působí obtíže vůbec již povšechný pojem předmětu smlouvy. Souhlasem stran se zakládá smlouva, jejich společným chtěním, jako smluvní vůle navenek projevená. Předmět smlouvy tedy nalzáme v tom, k čemu tato vůle směřuje čili co je přímým, bezprostředním účelem smlouvy. Tímto je plnění jako jednotka synallagmatického sepětí. Předmětem pojistné smlouvy je eventuelní plnění pojistitelovo podmíněné dostavením se pojistné události a jednak plnění pojistníkovu, zpravidla již přítomné a většinou periodické.

Naproti tomu u předmětu pojištění se nabízí otázka, kdo, resp. co se pojišťuje (zabezpečuje) před nepříznivým vlivem pojistné události. Nelze akceptovat názor hledající předmět pojištění v pojištěné věci, ani v tom, v jehož prospěch je smlouva uzavřena. Existují i pojištění bez věcného substrátu a navíc pojištěná věc se nezabezpečuje pojištěním proti pojistné události. To by mohlo být nanejvýš spatřováno v povinnosti k odvrácení nebo zmenšení škody, avšak jde tu jen o sekundární účinek pojištění. Jeho hlavním cílem je náhrada škody. Dále se nabízí jako předmět pojištění jmění osoby, ale připouští se též pojištění ušlého zisku, který ke jmění jistě nenáleží. Stejně tak osobu, v jejíž prospěch je smlouva uzavřena, nelze považovat za předmět pojištění, neboť jde o význam přenesený a pojištěny jsou zde jiné vztahy než jeho osobnost. V doktríně se objevuje i názor, že předmětem pojištění je pojistný zájem. Tento faktický vztah však zůstává ohrožen a dostavením se pojistné události zaniká. Náhradou se subjektu dostává nové hodnoty, vyrovnávající mu nastalou újmu a vzniká majetkově hodnotný zájem. Přesnější by bylo říci, že předmětem pojištění je celkový zájmový okruh určitého subjektu, neboť jen integrita tohoto celku je zabezpečena potud, že za odpadlý zájem nebo za hodnotné zmenšení přibude nový majetkový zájem – plnění pojistitele¹⁴⁰.

Obecně předmět pojištění spočívá v chování účastníků vztahu, který je kodifikován jako závazkový. Toto chování se v závazkových právních vztazích nazývá plněním¹⁴¹. Musíme se jím zabývat i z hlediska § 118 občanského zákoníku, podle něhož jsou předmětem občanskoprávních vztahů věci¹⁴², práva a jiné majetkové hodnoty, pokud to jejich povaha připouští. Z tohoto hlediska pak se dá odvodit, že pojištění se vždy týká nějaké věci, popřípadě práva, které má takovou povahu, aby se mohlo stát předmětem občanskoprávního vztahu. Především nás zajímá to, aby tento vztah spadl do kategorie osobních nebo majetkových vztahů.¹⁴³ Předmět pojištění lze tedy definovat jako *plnění spočívající v poskytnutí peněžních prostředků či jiných hodnot, v rozsahu a za podmínek stanovených právními předpisy, popřípadě smlouvou, a to za úplaty, již je placení pojistného*¹⁴⁴.

Věc nebo právo, jehož se pojištění týká, se v právní teorii označuje jako tzv. nepřímý předmět pojištění, tj. předmět, jehož se toto plnění či tzv. pojistná ochrana týká v tom smyslu,

¹⁴⁰ HERMANN-OTAVSKÝ, KAREL. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie, 1921. str. 136-140.

¹⁴¹ Plnění spočívá v poskytnutí peněžních prostředků či jiných hodnot, v rozsahu a za podmínek stanovených právními předpisy a smlouvou, a to za úplaty, již je placení pojistného. (in DVORÁK, Jan, KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jirí, a kolektiv. *Občanské právo hmotné 2*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2006. str. 320.)

¹⁴² ABGB § 1289: „Obyčejným předmětem této smlouvy jest zboží, které se dopravuje po vodě nebo po zemi. Mohou však být pojištěny i jiné věci, např. domy a pozemky proti nebezpečím ohně, vody a jiným.“

¹⁴³ VELEBOVÁ, Eva. *Smluvní a zákonné pojištění*, Praha: Linde, 1993. str. 48.

¹⁴⁴ ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. str. 87. JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jirí, ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský zákoník: komentář*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 1333.

že je objektem působení pojistného nebezpečí, kterým je možná příčina vzniku pojistné události. Hlediska pojistitele se toto plnění uskutečňuje prostřednictvím pojišťovací činnosti. Jako takový je tento pojem důležitým vodítkem z hlediska rozlišování základních druhů, typů a jednotlivých odvětví pojištění. Nepřímý předmět pojištění je předmětem působení pojistného nebezpečí jako možná příčina vzniku pojistné události neboli objektem rizika, na nějž působí nahodilé události.

8.3. Obsah pojištění

Obsah pojištění tvoří souhrn práv a povinností jeho účastníků. Tato práva a povinnosti jsou jednak určeny základními právními normami, dále všeobecnými pojistnými podmínkami a obsahem pojistné smlouvy.

Základní práva a povinnosti pojištěného (případně pojistníka):

- právo být seznámen s rozsahem a obsahem pojištění – pojištění je závazkový právní vztah, který vzniká na základě pojistné smlouvy jako vzájemně obsahově shodné projevy vůle
- informační povinnost pojistníka – oznámení a šetření pojistné události
- právo na pojistné plnění – v případě vzniku pojistné události má obecně osoba, v jejíž prospěch byla pojistná smlouva uzavřena
- právo požadovat přiměřenou zálohu na pojistné plnění – nebylo-li v zákonné lhůtě skončeno pojistitelem šetření nutné k zjištění rozsahu povinnosti pojistitele plnit
- povinnost platit pojistné ve sjednaných lhůtách – dle smlouvy běžné nebo jednorázové
- povinnost nahlásit pojistnou událost bez zbytečného odkladu, dát pravdivé vysvětlení o jejím vzniku a předložit potřebná doklady, které si pojistitel vyžádá
- povinnost odpovědět pravdivě a úplně na všechny písemné dotazy pojistitele týkající se sjednávaného pojištění (odpovědi musí mít také písemnou formu)

Základní práva a povinnosti pojistitele:

- právo na pojistné za dohodnutá pojistná období či pojistné období
- právo na přiměřené snížení pojistného plnění – při vědomém uvedení nepravdivých či neúplných údajů
- právo na postih
- povinnost poskytnout pojistné plnění v případě pojistné události

- povinnost poskytnout pojištěnému na požádání přiměřenou zálohu na pojistné plnění
- informační povinnost – při uzavírání a při změně pojistné smlouvy

9. Vztah mezi pojištěním a odpovědností za škodu

Často se lze setkat s názory, že plnění závazku z pojištění, které poskytuje pojistitel, bývá označováno tak, že pojišťovna hradí škodu. Majetková újma způsobená povodní, která postihla rodinný dům, popřípadě vlastní vinou vzniklé poškození na zdraví se pojištěnému (poškozenému) jeví z jeho pohledu skutečně jako škoda. Toto pojetí je však laické a z hlediska práva je nutné rozlišovat mezi škodou, která někomu vznikla proto, že jiná osoba zaviněně porušila svou právní povinnost, a mezi újmou vzniklou bez jakéhokoli zavinění, popřípadě za podmínek určených právní úpravou pojištění nebo smlouvou.

Právo nezná odpovědnost za cizí zaviněné jednání. Je proto důležité rozlišovat závazek z odpovědnosti za škodu (*ex delicto*) a závazek z pojištění (*ex contractu*). Úplné či částečné nahrazení škody pojišťovnou je plněním závazku z pojištění a na odpovědnost za škodu nemá vliv se všemi účinky s tímto spojenými. V důsledku plnění pojistitele jako účastníka pojistněprávního vztahu pak nejde o náhradu škody ani tehdy, když z titulu pojištění odpovědnosti za škody splní vůči pojištěnému závazek tím, že za něho nahradí za stanovených podmínek škodu, za kterou pojištěný odpovídá. Ani v tomto případě nenastupuje pojistitel na místo pojištěného (nestává se původcem škody).

Poškozenému také nevzniká přímé právo na náhradu škody vůči pojistiteli a odpovědnostní vztah mezi původcem škody a poškozeným se tímto v důsledku závazku z pojištění nemění. Změnu tohoto stavu nemůže vyvolat ani zákonná možnost domáhat se na pojistiteli pojistného plnění, pokud tak stanoví zvláštní právní předpis anebo pojistná smlouva.¹⁴⁵ Prakticky to znamená, že uplatňovat právo na náhradu škody lze s úspěchem pouze vůči odpovědnému subjektu, i když je pojištěn. Žalobu na náhradu škody směřující vůči jinému subjektu by soud zamítl pro nedostatek pasivní legitimace. Pojistitele lze žalovat pouze na

¹⁴⁵ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 1094/98*: „Z pojištění zásadně vznikají právní vztahy jen mezi pojistitelem a pojištěným; způsobením škody v první řadě vzniká vztah mezi poškozeným a tím, kdo za způsobenou škodu odpovídá, a to bez ohledu na to, zda je odpovědný subjekt pojištěn. Ani v případě, že nastala pojistná událost, nestává se poškozený účastníkem právního vztahu z pojištění a nemá přímé právo na plnění vůči pojistiteli. Odlišná situace může být založena toliko zvláštním předpisem. Tím je v daném případě vyhláška č. 492/1991 Sb., která v § 7 odst. 1 upravuje výjimky ze zásady, že poškozený nemá přímé právo na plnění vůči pojistiteli (nyní § 9 zákona č. 168/1999 Sb.). Přímý nárok poškozeného na plnění vůči pojistiteli, který jako samostatné právo poškozenému vzniká na základě právního předpisu, nemá povahu na náhradu škody, byť je odvozen od právního vztahu mezi pojistitelem a pojištěným škůdcem, a pojistitel se také nestává osobou odpovědnou za škodu namísto škůdce. Je třeba důsledně rozlišovat mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé škody vůči škůdci a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění z pojištěného škůdce. V ust. § 9 odst. 2 vyhl. č. 492/1991 Sb. se nejedná o samostatné právo poškozeného proti pojišťovně na vyplacení toho, co je pojišťovna povinna nahradit za pojištěného, ale o možnost uplatnit u soudu nejen nárok vůči škůdci na náhradu škody, o jejíž výši nebylo vydáno pravomocné rozhodnutí, ale zároveň i nárok vůči pojišťovně, která je povinna za pojištěného vyplatit mu náhradu škody v rozsahu, v jakém za ni pojištěný škůdce odpovídá.“

plnění jeho závazku vyplývajícího z pojistné smlouvy. Je tedy zřejmé, že pojištění funkci institutu odpovědnosti za škody neoslabuje, ani nenahrazuje. Dává však poškozenému větší šanci na úhradu jemu způsobené škody, i kdyby odpovědný subjekt neměl dostatek prostředků. V praxi z pohledu starší úpravy došlo v tomto směru k posunu postavení poškozeného pro něho nepříznivém, neboť vyšší soudy zdůvodňují přímý nárok poškozeného odlišně.¹⁴⁶

Další zásadní rozdíly mezi pojištěním a odpovědností za škodu spočívají v odlišnosti důvodů jejich vzniku, v jejich účelu, v povaze a rozsahu závazků, jež z nich vznikají. Pojištění vzniká na základě smlouvy nebo ze zákona (na základě skutečnosti stanovené právním předpisem), zatímco odpovědnost za škodu vzniká jako důsledek porušení právní povinnosti. Pojistné plnění lze poskytnout pouze v penězích, naproti tomu úprava způsobu náhrady škody připouští i uvedení v předešlý stav. Z hlediska rozsahu pojistného plnění se tato výše řídí obsahem smlouvy, popřípadě pojistných podmínek, v návaznosti na výši pojistného a jeho vztahem k výši pojistné částky (horní hranice pojistného plnění) a případné spoluúčasti. Rozsah náhrady škody se řídí rozsahem způsobené škody, za kterou povinný subjekt odpovídá s určitou možností modifikace soudcovským moderačním právem.

Jde tedy o dva samostatné právní instituty.¹⁴⁷ Souvislost mezi nimi bychom mohli hledat v zákonné cesi, tj. přechod práva na náhradu škody, která pojištěnému vznikla v souvislosti s pojistnou událostí proti jinému. Tím se má zabezpečit skutečnost, aby pojištěný

¹⁴⁶ „Pojistnou událostí je vznik povinnosti pojištěného nahradit škodu, nezbytným předpokladem povinnosti plnit poškozenému (tj. za pojištěného nahradit škodu) je, že pojištěný za škodu v určitém rozsahu a výši odpovídá. Povinnost pojišťovny plnit je vázána na to, že poškozenému plnit je povinen škůdce, nikoli naopak. Není-li tato otázka vyřešena (soudním rozhodnutím či dohodou), nejsou dány podmínky pro vznik přímého nároku podle § 9 odst. 2 vyhlášky č. 492/1991 Sb., který by mohl být uplatněn samostatnou žalobou vůči pojistiteli, není dána jeho pasivní legitimace.“ (in MIKLUŠÁKOVÁ, Vlasta. K problematice přímého nároku poškozeného vůči pojistiteli ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla podle vyhl. č. 492/1991 Sb. *Pojistný obzor*, 2007, roč. 84, č. 5, s. 15.)

¹⁴⁷ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002*: „V případě, že poškozený má právo na plnění jak proti škůdci, tak i proti jeho pojistiteli, avšak může je dostat jen jednou, jde o situaci nikoliv ojedinělou v občanskoprávních vztazích, kdy jeden subjekt má nárok na totéž plnění proti dvěma subjektům, přičemž proti každému z nich z jiného právního důvodu; proti škůdci jde o nárok z titulu náhrady škody, proti jeho pojistiteli jde o zvláštní právo na plnění, za splnění stanovených podmínek založené ustanovením § 9 odst. 2 vyhlášky č. 492/1991 Sb. Postavení škůdce a jeho pojistitele vůči poškozenému je v takovém případě obdobné postavení dlužníka a ručitele vůči věřiteli, tzn., že se jedná o dva závazky zaplatit věřiteli stejný dluh, přičemž věřitel nemůže dostat to stejné plnění dvakrát - od dlužníka i od ručitele. Jejich vzájemný vztah je takový, že v tom rozsahu, v jakém splnil věřiteli jeden z nich, zaniká dluh a tím i povinnost druhého. Jsou-li oba žalováni v jednom řízení, mají postavení samostatných společníků, nevzniká mezi nimi pasivní solidarita a jedním soudním rozhodnutím může být každý z nich zavázán k plnění celého dluhu věřiteli, avšak ve výroku rozhodnutí musí být vymezen jejich vzájemný vztah (tj. že plněním jednoho z nich zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost druhého), neboť bez toho by se u závazku s dělitelným plněním uplatnila při soudním výkonu rozhodnutí zásada rovných podílů dlužníků na celkovém dluhu vůči věřiteli. Oba povinní mohou být ovšem žalováni věřitelem na splnění dluhu každý zvlášť v jiném řízení a oba hmotněprávní nároky mohou být také pravomocně přiznány. Pokud by však v takovém případě i po zániku dluhu splněním ze strany jednoho z nich požadoval věřitel plnění na druhém, ten má možnost se v exekučním řízení ubránit námitkou podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř., že po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané.“

subjekt nezbavoval druhého povinnosti nahradit škodu, za kterou odpovídá. Pojistitel uplatňuje své právo na základě postihu (regresu).

Jde o dva rozdílné nároky s různými předpoklady jejich vzniku, které vyplývají z odlišných právních vztahů (vztah smluvní a odpovědnostní) a pro každý z nich také platí zvláštní právní úprava promlčení¹⁴⁸. Nelze plnit z obou právních důvodů¹⁴⁹. To platí pro pojištění škodové, které je ovládáno zásadou neobohacení se z pojistného plnění, kdy pojistitel plní buď do výše sjednané pojistné částky, nebo tzv. limitu pojistného plnění. Pokud bylo pojištění sjednáno jako obnosové (př. životní pojištění), které je zaměřeno především na rozšíření majetkové sféry oprávněných osob, vyplácí se pojistné plnění ve sjednané výši bez ohledu na výši škody a při způsobení události třetí osobou nepřechází na pojistitele nárok na náhradu škody¹⁵⁰. Na rozdíl od pojištění obnosového nemůže pojistitel ze škodového pojištění poskytnout pojistné plnění z pojistné události v částce vyšší, než je vzniklá a prokázaná škoda, s drobnými výjimkami, které zákon umožňuje (např. v souvislosti s pojištěním na novou cenu).

Pojištěním napomáhá zabezpečení reparační funkce odpovědnosti za škodu a zabezpečuje, aby se poškozenému dostalo náhrady škody bez ohledu na platební schopnost jejího původce. Tato skutečnost byla rozhodující i pro vznik zákonného pojištění a později i pojištění povinného, které vzniká na základě smlouvy. Společenský zájem na existenci pojištění vedl zákonodárce k tomu, že na nositelích zvýšeného rizika neponechal rozhodnutí, zda chtějí být pojištěni¹⁵¹.

Z časového hlediska bude nutné vymezit okamžik vzniku pojistné události, zda se tak děje již porušením právních povinností za předpokladu splnění dalších náležitostí nezbytných ke vzniku odpovědnosti za škodu, či až samotným vznikem škody. Mezi nimi může vzniknout časová prodleva. Přesné vymezení pojistné události je proto nezbytností.

Ustanovení § 26 platného zákona o pojistné smlouvě stanoví, že u škodového pojištění je pojistitel povinen v případě vzniku pojistné události nahradit škodu v rozsahu stanoveném smlouvou. Pojistné plnění má za účel *nahradit škodu*, avšak pojistitel poskytuje pojistné plnění, nikoli náhradu škody jako pojem deliktního práva. Osnova rekodifikace soukromého práva volí přesnější obrat: ...v ujednaném rozsahu *vyrovnává úbytek majetku* vzniklý v důsledku pojistné události. Podobně se navrhuje opustit výraz pojištění odpovědnosti za

¹⁴⁸ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 323/99.*

¹⁴⁹ Jestliže však pojistným plněním nebyla celá škoda či majetková újma uhrazena, má poškozený právo uplatnit zbývající část vůči tomu, kdo je k této úhradě povinen.

¹⁵⁰ HULVA, Tomáš. Právní úprava pojistné smlouvy dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (zvláštní část) – 1. část. *Právní rozhledy*, 2005, č. 16, s. 201-210.

¹⁵¹ VELEBOVÁ, Eva. *Smluvní a zákonné pojištění*, Praha: Linde, 1993. str. 28-30.

škodu a nahradit ho výrazem pojištění odpovědnosti, což zdůrazňuje fakt, že se pojištění nemusí vztahovat jen na povinnost hradit škodu.

V minulosti byla řešena otázka vztahu mezi pojistitelem, pojištěným a poškozeným. Právní vztah vzniklý z pojistné smlouvy je vztahem inter partes, proto poškozený nemůže do tohoto vztahu vstoupit bez souhlasu smluvních stran¹⁵². Pojištění odpovědnosti za škodu nelze považovat za pojištění ve prospěch třetího¹⁵³. Pojistitel vyplácel pojistné plnění pojištěnému bez ohledu na to, zda tyto prostředky použil na náhradu škody nebo na jiný účel. Poškozenému nevznikla žádná možnost domáhat se tohoto plnění s výjimkou práva na přednostní uspokojení pohledávky v konkurzním řízení. Německý zákon z roku 1908 šel o krok dále a vyhlásil za neúčinné dispozice s pojistným plněním v rozporu se zájmy poškozeného, ačkoli poškozený nebyl oprávněn uplatnit svůj nárok přímo proti pojistiteli. Vzniklo mu jakési právo na přednostní uspokojení z pojistného plnění. Nejsilnější ochranou poškozeného je právo přímého nároku na pojistné plnění. Nemá totiž právní základ v pojistné smlouvě, ale ve skutečnosti, že mu škodu způsobil právě pojištěný. Ten má nárok na pojistné plnění pouze v případě, že sám již nahradil škodu poškozenému¹⁵⁴ (takto v některých státech USA) nebo pokud s tím poškozený souhlasil. Náš zákon sice uvádí, že náhradu škody (spíše pojistné plnění) platí pojistitel poškozenému, nicméně poškozený právo na pojistné plnění vůči pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis¹⁵⁵ nebo pojistná smlouva jinak. Slovenský občanský zákoník má podobnou konstrukci, avšak nestanoví, zda je pojišťovna oprávněna nebo povinna tak učinit¹⁵⁶.

Existence odpovědnostního vztahu je zcela nezávislá na existenci pojistného vztahu, což se nedá říct naopak. Povinnost nahradit způsobenou škodu škůdci vzniká bez ohledu na to, zda existuje pojištění, či ne. Naproti tomu, mezi pojistným vztahem a odpovědnostním existuje silná závislost. Při existenci pojištění odpovědnosti spor o náhradu škody představuje právní základ pro plnění pojistitele, pokud zároveň spadá do pojistné ochrany. Pojistitel má právní zájem na osudu odpovědnostního vztahu, neboť on by byl povinný reparovat škodu. Můžeme tedy říci, že pojištění odpovědnosti je akcesorickým právním vztahem k základnímu odpovědnostnímu vztahu a sleduje jeho osud. Spolu s ním vzniká a zároveň také zaniká.

¹⁵² Ve Velké Británii postavení poškozeného zlepšil *Third Parties Act (Rights Against Insurers)* z 10. 7. 1930. Poškozený může podle tohoto zákona uplatnit nárok na náhradu škody přímo vůči pojistiteli v určitých případech.

¹⁵³ Jedná se spíše o analogii, neboť pojištěný nemá právo na vyplacení pojistného plnění pro sebe, ani poškozený jako třetí osoba nemá právo na plnění od pojistitele.

¹⁵⁴ Problém je v tom, že tímto zanikne právní základ, ze kterého má pojistitel poskytnout pojistné plnění a otázkou zůstává, zda lze toto extenzivně vykládat jako vznik bezdůvodného obohacení na straně pojistitele či nikoli.

¹⁵⁵ Např. zákon č. 168/1999 Sb.

¹⁵⁶ FEKETE, Imrich. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodenej osoby. *Obchodné právo*, roč. VIII., 2008, č. 4, s. 28-36.

Díky rozdílným promlčecím lhůtám obou institutů vzniká také otázka, zde je pojistitel povinen plnit, pokud pojištěný uspokojil nárok poškozeného po uplynutí promlčecí doby. Pojištěný plnil již soudně nevymahatelný závazek a vzniká pochybnost, zda pojistitel může odmítnout pojištěnému plnění s odvoláním se na promlčení práva, které vzniklo ve vztahu mezi poškozeným a pojištěným. Praxe tento nárok odepřela s ohledem na to, že právní situace pojistitele vůči pojištěnému nemůže být horší, než postavení pojištěného vůči poškozenému, a proto pojistitel může uplatňovat vůči pojištěnému, který poskytnul plnění, všechny námitky, které by mohl uplatnit pojištěný ve vztahu k poškozenému, teda i námitku promlčení¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Ibidem.

10. Závěr

Pojištění sehrává nezastupitelnou úlohu při ochraně života a zdraví občanů, umožňuje uchování majetkových statků, eliminuje výkyvy v procesu výroby, distribuce a spotřeby, čímž výrazně přispívá ke stabilitě a rozvoji národního hospodářství. Výrazný podíl soukromých pojišťoven dokládá likvidace následků povodní v roce 1997, 2002 a 2009. Pojišťovny v důsledku vytváření dočasně volných finančních prostředků sloužících k budoucí úhradě vzniklých závazků z pojištění vystupují na kapitálovém trhu jako významní investoři. Vstup ČR do EU znamenal výrazný krok směrem k uvolnění trhu zavedením tzv. jednotného evropského pasu.

Účelem této diplomové práce bylo poskytnout obraz základních směrů vývoje pojistné smlouvy a pojištění a jednotlivých etap jejich kodifikace. Pochopení současného vývoje pojistného práva nejen u nás, ale i ve světě, není možné bez zkoumání vývoje tohoto institutu od jeho počátků, až po současnost. Nezbytnost komparace jednotlivých právních systémů tkví v tom, že jedna národní úprava působí jako vzor na druhou, vzájemně se ovlivňují a svým vkladem tak přispívá k vývoji tohoto odvětví. Tím více je tato otázka aktuální z hlediska začlenění České republiky do Evropské unie a zájem o konfrontaci jednotlivých národních úprav nabývá na významu.

Dosavadní zpracování tématu pojistné smlouvy v literatuře je velmi hojné. Měl jsem možnost čerpat z řady publikací ať už odborných monografií, článků, časopisů a také judikatury. Ptát se, zda výsledek mého více než ročního bádání bude mít větší či menší přínos pro právní praxi, by bylo zbytečné. Práce je z převážné části kompilována z příspěvků odborníků z oblasti práva a ekonomie, doplněná o vlastní názory a poznatky. Vše podstatné, bylo již napsáno, na některé otázky existuje několik výkladů, často i protichůdných. Pokud bych však měl zhodnotit závěrem výsledek této diplomové práce, nenacházím pro něj lepší přizvisko než „pouhý střípek z mozaiky“. Od roku 2008 jsem se aktivně pohyboval na poli finančního trhu a čerpal jsem mnohé zkušenosti z prodeje nejen pojistných produktů jako zprostředkovatel, nicméně právní praxe v oblasti práva pojistné smlouvy se mi stále vyhýbala. Oblast pojistného práva je velmi široká a zasahuje téměř do všech oborů práva.

Od konce července 2010 působím jako právník v DIRECT Pojišťovně, a. s. Den co den se setkávám se stále novými problémy v řešení jednotlivých případů, na které nám zákon nedává jednoznačnou odpověď. Myslet si, že odpověď na všechny otázky lze nalézt v literatuře, by bylo více než troufalé. Ve společnosti existuje jen jedno právo, ale více

právních vědomí (představy o právu a názory na právo). Právní vědomí odráží společenské vztahy a jsou to představy lidí o platném právu, tedy co je v souladu s právem a co je protiprávní, jaké chování je vynutitelné státní mocí. Přesnost těchto představ o platném právu závisí na stupni právní kultury. Tyto představy zároveň musí mít oporu v platném právu, a pokud mají mít šanci na úspěch, měli by být výsledkem přesvědčivé právní argumentace. Prostředkem k nalezení správné odpovědi není nic jiného než lidský rozum. Cílem by měl být všeobecný užitek lidí. Právo není jen odrazem společensky žádoucího chování, v němž jeho psaná podoba stěží zrcadlí všechny potřeby lidí. Právo by mělo být především nástrojem udržování harmonie ve společnosti, budováním mezilidských vztahů v jejich vzájemné interakci, ale také zárukou možnosti seberealizace a projevu přirozené touhy člověka být šťastný.

Velká škoda, že teorie a praxe nejdou vždy ruku v ruce. Až v souvislosti s řešením konkrétních případů nalézám skryté problémy právní, jež mi zůstaly dlouhou dobu utajeny, stejně jako na druhou stranu se potýkám s flagrantní teoretickou neznalostí jednotlivých základních institutů. Najít mezi těmito dvěma sférami rovnováhu je velmi obtížné, nicméně je to pro mne velkou výzvou do budoucna. Díky rozsahu práce jsem musel několik plánovaných pasáží vynechat, s velkou pravděpodobností jimi navážu v případné rigorózní či dizertační práci. Tentokrát však budu moci čerpat, pokud to bude možné, i více ze svých vlastních praktických poznatků, jež mi stále více otevírají oči.

11. Seznam použitých zdrojů

Primární zdroje:

Zahraniční literatura:

Monografie:

MANES, Alfred. *Grundzüge des Versicherungswesens*. Berlin, 1932.

MÖLLER, Hans, BRUCK, Ernst, SIEG, Karl. *Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz*. Karlsruhe, 1961. 1049 s. ISBN 3-11-008276-4.

Odborné články:

DARÁŠ, Milan. Návrh zákona o poistnej zmluve. *Poistné rozhľady*, roč. XI., 2005. č. 2, s. 11.

FEKETE, Imrich. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodenej osoby. *Obchodné právo*, roč. VIII., 2008, č. 4, s. 28-36.

FEKETE, Imrich. Kodifikácia poistné zmluvy v samostatnom zákone. *Poistné rozhľady*, roč. XII., 2006, č. 4, s. 11-13.

FEKETE, Imrich. Základné smery kodifikácie poistného práva. *Pojistné rozpravy*, 2004, č. 14, s. 48-73.

FEKETE, Imrich. Peripetie okolo všeobecných poistných podmienok. *Poistné rozhľady*, roč. XIV., 2008, č. 1, s. 6 a 7.

PODSTUPKA, Ivan. Smerovanie legislativy a možnosti jej skvalitnenia. *Poistné rozhľady*, roč. XIV., 2008, č. 4, s. 2-4.

ŽÁKOVÁ, Jozefína. Čo sa stalo s návrhom zákona o poistnej zmluve? *Poistné rozhľady*, roč. XIII., 2007, č. 3, s. 6-7.

Domácí literatura:

Monografie:

ADOLT, Jiří, SUCHÁNEK, Petr. *Pojišťovací zprostředkovatelé*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 424 s. ISBN 80-7357-096-3.

BLAND, David. *Pojištění: Principy a praxe*. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1997. 172 s.

BOHMAN, Ludvík, DRYJOVÁ, Libuše, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě - komentář*. 2. akt. vyd. Praha: Linde Praha, 2009. 329 s. ISBN 978-80-7201-755-3.

ČEJKOVÁ, Viktória, NEČAS, Svatopluk. *Pojišťovnictví*. 1. vyd. Brno: MU, 2006. ISBN 80-210-3990-6.

ČEJKOVÁ, Viktória, MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví*. Vyd. 1. Brno: Vysoké učení technické, 2003. 133 s. ISBN 80-214-2404-4.

ČEJKOVÁ, Viktória, NEČAS, Svatopluk. *Pojistný trh: distanční studijní opora*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2005. 105 s. ISBN 80-210-3661-3.

ČESKÁ STÁTNI POJIŠŤOVNA. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 1, Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989, 360 s.

CIPRA, Tomáš. *Zajištění a přenos rizik v pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 260 s. ISBN 8024708388.

DAŇHEL, Jaroslav. *Pojistná teorie*. 2. vyd. Professional Publishing, 2006. ISBN 80-86946-00-2.

DAŇHEL, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Česká asociace pojišťoven, 1996. 176 s.

DAŇHEL, Jaroslav. *Kapitoly z pojistné teorie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2002. 139 s. ISBN 80-245-0306-9.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. 138 s. ISBN 807079092X.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Ekopress s.r.o., 2003. 178 s. ISBN 80-86119-67-X.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Ekopress s.r.o., 2005. ISBN 80-86119-92-0.

ELIÁŠ, Karel, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Principy a východiska pro nový kodex soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2001. 304 s. ISBN 80-7201-303-0.

FIALA, Josef, aj. *Občanské právo hmotné*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3510-2.

GRUBER, P., *O pojištění a pojišťování: informační publikace České asociace pojišťoven*. Praha : Česká asociace pojišťoven, 1997. 61 s.

HERMANN-OTAVSKÝ, KAREL. *Soukromé pojišťovací právo československé podle zákona z 23. prosince 1917*. Praha: Česká akademie, 1921. 331 s.

HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vyd., 1910. 1243 s.

HOLUB, Milan, FIALA, Josef, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník*. 12. vyd. Praha: Linde Praha, 2006. 871 s. ISBN 80-7201-602-4.

HOLUB, Milan, et al. *Občanský zákoník: Komentář*. Praha: Linde, 2003. 2 sv. ISBN 80-7201-406-4.

HORA, Jan, ŠULCOVÁ, Jaroslava, ZUZANÁK, Aleš. *Příručka pro zprostředkovatele pojištění*. Praha: Linde Praha, 2004. ISBN 80-7201-488-9.

HORN, Josef. *Pojistné právo: zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení souvislá s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic.* Praha: V. Linhart, 1934. 846 s.

HRADEC, Milan, KŘIVOHLÁVEK, Václav, ZÁRYBNICKÁ, Jana. *Pojištění a pojišťovnictví.* 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2005. ISBN 80-86754-48-0.

HRADEC, Milan, ZÁRYBNICKÁ, Jana. *Vybrané statě z pojišťovnictví.* 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2003. 115 s. ISBN 80-86754-09-X.

HRADEC, Milan. *Likvidace pojistných událostí silničních vozidel.* 1. vyd. Praha: IBS expert, 2004. 144 s. ISBN 80-239-0875-8.

CHALOUPECKÝ, Josef. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 3, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945-1992).* 1. vyd. Praha: Česká pojišťovna, 1997. 445 s.

JANATA, Jiří. *Pojištění a management rizik v makléřském obchodě.* 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2008. 180 s. ISBN 978-80-86946-66-5.

JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský zákoník: komentář.* 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 1440 s. ISBN 80-7179-881-9.

KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. *Základy pojišťovacího práva.* Praha: Orac, 2001. 301 s. ISBN 80-86199-27-4.

KAŠPÁREK, Mikuláš. *O uzavření smlouvy pojišťovací podle práva československého: se zvláštním zřetelem ku právu švýcarskému, německému a ku francouzské osnově zákona o smlouvě pojišťovací.* Brno: Barvič & Novotný, 1920. 65 s.

KUBÍČEK, F. *V čem je třeba reformovati předpisy o soukromých pojišťovnách,* Praha: [s.n.], 1934.

MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojištění podnikatelských subjektů*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2007. 236 s. ISBN 978-80-87071-08-3.

MARTINOVIČOVÁ, Dana. *Pojišťovnictví: studijní text pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006 123 s. ISBN 80-214-3257-8.

MARVAN, Miroslav. *170 let českého pojišťovnictví*. Praha: Česká pojišťovna, 1997. 100 s.

MARVÁN, Miroslav. *Historie českého pojišťovnictví v dokumentech*. 1. vyd. Praha: Hermes, 1995, 116 s. ISBN 8090186718.

MARVAN, Miroslav. *Kapitoly z historie českého pojišťovnictví*. Praha: Pulso, 1997. 130 s. ISBN8090168531.

MARVAN, Miroslav, et al. *Dějiny pojišťovnictví v Československu: 1. díl - Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918*. Praha: Novinář, 1989. 364 s.

MARVAN, Miroslav, CHALOUPECKÝ, Josef. *Dějiny pojišťovnictví v Československu: 2. -díl Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918-1945)*. 1. vyd. Bratislava: ALFA KONTI, 1993. 426 s. ISBN 80-88739-01-2.

MARVAN, Miroslav, CHALOUPECKÝ, Josef. *Dějiny pojišťovnictví v Československu: 3. díl - Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945-1992)*. 1. vyd. Praha: GSW Praha, 1997. 445 s.

PÁLENÍK, Vladislav. *Základy pojišťování především průmyslových a podnikatelských rizik*. Praha: Linde, 2007. 239 s. ISBN 978-80-7201-644-0.

PAPOUŠEK, Cyrill. *Zákon o pojistné smlouvě ze dne 3. července 1934, č. 145 Sb. z. a n., se zvláštním zřetelem k všeobecným pojistným podmínkám*. Praha: Československý Kompas, 1936. 303 s.

PŘÍKRYL, Vladimír. *Zákon o pojišťovnictví s komentářem*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001. 190 s. ISBN 8086199355.

RÓNA, Bartolomej. *Komentár čsl. práva poisťovacieho: (hlavne zákona o poisťnej smluve č. 145/1934)*. Košice: [vl. nákl.], 1934. 495 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentár k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl 5. Praha: Codex, 1998. 1011. ISBN 8085963604.

SCHELLE, Karel. *Historie právní úpravy pojišťovnictví*. Praha: Eurolex Bohemia a.s., 2006. 123 s. ISBN 80-86861-52-X.

SCHELLE, Karel. *Vývoj právní úpravy pojišťovnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 282 s. ISBN 80-210-1014-2.

SMRČEK, F. *Zajištění v dopravním pojištění*. Praha: Jednoty pro vědy pojistné, 1939. 15 s.

SPIRIT, Michal. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. 276 s. ISBN 80-245-0109-0.

ŠKOPOVÁ, Věra, MUSILOVÁ, Radoslava a KRUPÍČKOVÁ, Hana. *Zákon o pojistných zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a předpisy související - komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-476-7.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojistné právo*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. s. 180. ISBN 80-7079-488-7.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojištění a pojišťovnictví. Díl 1, Základní právní úprava pojištění, zákonné pojištění, povinné pojištění*. Praha: Mirage Production Service, 1991. 143 s. ISBN 8090077102.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojištění a pojišťovnictví. Díl 2, Nové zákony o pojišťovnictví a předpisy související*. Praha: Mirage Production Service, 1991. 154 s. ISBN 8090077110.

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pojištění a pojišťovnictví. Díl 3, Pojistné podmínky, prováděcí předpisy k zákonům o pojišťovnictví, pojišťovny na území ČSFR*. Praha: Mirage Production Service, 1991. 127 s. ISBN 8090077129.

VELEBOVÁ, Eva. *Smluvní a zákonné pojištění*, Praha: Linde, 1993. 237 s. ISBN 80-7079-488-7.

VELEBOVÁ, Eva. *Právní úprava pojištění socialistických organizací*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1988. 190 s.

VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1996. 601 s. ISBN 80-85963-21-3.

VOSTATEK, Jaroslav. *Úvod do pojistné teorie a politiky*. Vyd. 1. Praha, 1978.

VOŽENÍLEK, Václav. *Pojišťovnictví*. Univerzita Pardubice. Katedra dopravního managementu, marketingu a logistiky. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003 139 s. ISBN 80-7194-564-1.

ZUZAŇÁK, Aleš. *Právní rádce pojištěných*, Praha: Linde, 1996 ISBN 80-7201-002-6.

ZUZAŇÁK, Aleš. *Pojištění pro podnikatele*. Břeclav: Moraviapress, 1998. 212 s. ISBN 8086181138.

ZUZAŇÁK, Aleš. *Marketing v pojišťovnictví*. 2. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. 87 s. ISBN 807201627X.

Odborné články:

ELIÁŠ, Karel. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*, 2008, č. 1, s. 1-7.

HULVA, Tomáš. Právní úprava pojistné smlouvy dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (obecná ustanovení). *Právní rozhledy*, 2005, č. 6, s. 201-210.

HULVA, Tomáš. Právní úprava pojistné smlouvy dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (zvláštní část) – 1. část. *Právní rozhledy*, 2005, č. 16, s. 201-210.

KUBÁŇ, Drahomír. Svoboda usazování, svoboda poskytování služeb a obecný zájem v podnikání pojišťoven. *Pojistné rozpravy*, 2008, č. 22, s. 49-62.

KUBÁŇ, Drahomír. Ústavněprávní rámec soukromoprávních vztahů v pojištění. *Pojistné rozpravy*, 2009, roč., č. 24, s. 23-33.

KOLÁŘOVÁ, Ludmila. Znovu o věcné příslušnosti ve sporech z pojištění. *Soudní rozhledy*, 2004, č. 7., s. 247.

MIKLUŠÁKOVÁ, Vlasta. K problematice přímého nároku poškozeného vůči pojistiteli ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla podle vyhl. č. 492/1991 Sb. *Pojistný obzor*, 2007, roč. 84, č. 5, s. 15.

PAVLÍKOVÁ, Alena. Ještě jednou k otázce věcné příslušnosti soudu ve sporech z pojištění. *Soudní rozhledy*, 2005, č. 1., s. 5-6.

PŘIKRYL, Vladimír, ČECHOVÁ, Jana. Vládní návrh zákona o pojistné smlouvě. *Pojistný obzor*, 2001, č. 4, s. 14-15.

SMEJKAL, Vladimír. Pojistné smlouvy uzavřené formou obchodu na dálku. *Pojistné rozpravy*, 2007, roč., č. 20, s. 107-116.)

ŠKOPOVÁ, Věra. K nové právní úpravě v pojišťovnictví. *Právní zpravodaj*, 2005, č. 1, s. 6-7.

ŠKOPOVÁ, Věra. K problematice právní úpravy pojistné smlouvy. *Pojistný obzor*, 2001, č. 12, s. 5-8.

ŠKOPOVÁ, Věra. Poznámky k právní úpravě pojistných smluv. *Pojistné rozpravy*, 2007, č. 22, s. 68.

ŠKOPOVÁ, Věra. K novému zákonu o pojistné smlouvě. *Pojistný obzor*, 2004, č. 4, s. 4-5.

WAWERKOVÁ, Magdalena. Právní rámec distanční, spotřebitelské smlouvy. *Pojistné rozpravy*, 2007, roč., č. 20, s. 82-85.

Internetové zdroje:

FEKETE, Imrich. Vymedzenie pojmu poistenia [cit. 21. února 2010]. Dostupné na <<http://feketei.sk/poistpravo.htm>>.

<<http://www.bmla.org.uk>>

<<http://www.restatement.info/>>

<<http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-cz.pdf>>

<<http://www.cea.eu>>

<<http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/calawquery?codesection=ins&codebody=&hits=20>>

Judikatura:

ESD:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. května 1974 J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung proti Komisi Evropských společenství. Věc 4/73.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. Prosince 1970 Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Věc 11-70.

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. Prosince 1979 Liselotte Hauer v Land Rheinland-Pfalz. Věc 44/79.

Zahraniční:

Rozhodnutí vrchního zemského soudu ve Vídni z 29. srpna 1925, R III 115/25, Veröff. 1925, str. 71

Stanovisko Bundesgerichtshof ze 4. 12. 1980 (IVa, ZR 32/80) k výkladu pojmu pojistné události v pojištění odpovědnosti

Česká:

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. I. ÚS 557/05

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2001, Pl. ÚS 5/2000

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 39/01

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 427/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2898/99

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. 35 Odo 619/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 1094/98

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 323/99

Rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu 119, sp. zn. C115/2003

Vážného sbírka:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 15. října 1928, RV I 1534/26, Vážný č. 7413

Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 30. prosince 1925, RV II 493/25, Vážný čisl. 5608

Sekundární zdroje:

Zahraniční literatura:

Monografie:

FLOSSMANN, Ursula. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, Wien-New York, Springer Verlag 1983, s. 277.

KOCH, Peter. *Versicherungswirtschaft. Ein einführender Überblick*. 2. vyd. Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 1989, s. 151-152.

Domácí literatura:

Monografie:

BAKEŠ, Milan, a kolektiv. *Finanční právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 9. ISBN: 80-7179-431-7.

BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 535 s. ISBN 978-80-7179-781-4.

BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří a GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-030-0.

BÖHM, A. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu ČR do EU. Vybrané aspekty*. Praha: Aspi Publishing, 2004, 260 s. ISBN 80-7357-020-3.

DVOŘÁK, Jan, KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, a kolektiv. *Občanské právo hmotné 1*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-127-7.

DVOŘÁK, Jan, KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, a kolektiv. *Občanské právo hmotné 2*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2006. 612 s. ISBN 80-7357-128-5.

DVOŘÁK, Jan, KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, a kolektiv. *Občanské právo hmotné. 1*. 4. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005. ISBN 80-7357-127-7.

ELIÁŠ, Karel, aj. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-391-4.

HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 875 s. ISBN: 978-80-7400-049-2.

KOPECKÝ, Z. *Občan a dopravní nehoda*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1998. 198 s. ISBN 8071750689.

PAVLÍČEK, Kamil. *Občan a silniční motorové vozidlo*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1995. 208 s. ISBN 8085858223.

SATO, Alexej. *Pojištění mezinárodní přepravy*. Vysoká škola ekonomická v Praze. Katedra mezinárodního obchodu. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2002. 62 s. ISBN 80-245-0440-5

TICHÝ, Lubomír., aj. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

12. Shrnutí (abstrakt) práce

Tato diplomová práce soustředí svou pozornost na základní aspekty týkající se soukromého pojištění. Obsahuje úpravu institutů zejména dobrovolného smluvního pojištění, částečně se dotýká i úpravy povinného smluvního pojištění a v konečném důsledku naráží na řadu dalších otázek souvisejících se souborem právních norem, které bychom mohli nazvat jako pojistné právo.

V první a druhé kapitole je definován pojem pojištěný a vzájemné odlišení soukromého a sociálního pojištění. Důraz je kladen na charakteristické rysy pojištění, jak z hlediska právního, tak z hlediska ekonomického, rozdíly mezi chápáním pojmu pojištění v průběhu historického vývoje, jeho cíl a charakter.

Třetí a čtvrté kapitola je věnována historickému vývoji pojištění, pramenům pojistného práva a ústavněprávnímu základu pojištění. Postupně je rozebrán historický vývoj od nejstarších zárodků pojištění v celosvětovém měřítku, jeho nárůst v době rozvoje průmyslové výroby až do současnosti. Samostatná část je věnována historickému vývoji právní úpravy pojištění v Českých zemích od Všeobecného občanského zákoníku, přes samostatné zákony o pojistné smlouvě, úpravu pojistné smlouvy v občanském zákoníku, až do současné úpravy v samostatném zákoně. Nechybí zde ani nástin navrhované úpravy budoucí v podobě rekodifikace soukromého práva.

Pátá kapitola obsahuje stručný nástin srovnávacího pohledu právní úpravy pojištění mezi státy kontinentálního právního systému a angloamerického. Základní rozdíl spočívá v odlišném přístupu k chápání pramenů práva a jejich závaznosti, a vůbec chápání práva jako takového. Některé státy však v průběhu vývoje upravily právní normy týkající se pojistné smlouvy originálním způsobem.

Šestá kapitola se zabývá definováním základních náležitostí pojistné smlouvy a specifikem jejich jednotlivých institutů. Pojmy jako pojistný zájem, pojistné nebezpečí, pojistná událost, pojistné riziko, nahodilá událost, jsou jedinečným výtvozem úpravy pojistné smlouvy, které v průběhu vývoje vyprodukovala právní věda a jejichž obsah nenalezneme v žádném jiném smluvním typu soukromého práva. V závěru této kapitoly je zmínka o pojistných podmínkách a jejich významu pro samotnou pojistnou smlouvu.

V sedmé kapitole se nachází jednotlivé prvky pojistného vztahu. Rozebrán je tu okruh účastníků pojištění (resp. smluvních stran), problematika předmětu pojištění, jakož i

jednotlivých základních práv a povinností vyplývajících z tohoto závazkového právního vztahu.

Poslední kapitola nastiňuje pohled na některé odlišnosti pojištění a odpovědností za škodu. Všeobecně vžitá představa, že účelem pojištění je náhrada škody, sotva ob stojí z pohledu práva, stejně jako samotný legislativní lapsus zákonodárce, který sám tuto představu podtrhuje nepřesným pojmoslovím. Rozdíly bychom hledali ve způsobech plnění (náhrady), právech a povinnostech, ale i například v promlčecí době jednotlivých práv.

Celá práce je zakončena závěrem shrnujícím jak právně teoretický, tak praktický a filozofický pohled autora na celou problematiku a také úplným bibliografickým seznamem použitých zdrojů.

13. Summary

This thesis is concerned with basic aspects of private insurance. It includes the regulation of mainly voluntary contractual insurance, partially it also covers the regulation of compulsory contractual insurance and eventually it deals with a number of other issues connected with a set of legal norms which could be described as the insurance law.

In the first and the second chapter, the term of the insured person is defined and furthermore, mutual differentiation of private and social insurance is given. This chapter emphasizes characteristic features of insurance both from the legal and economical points of view, differences in historical understanding of insurance, its goal and nature.

The third and the fourth chapter is dedicated to historical development of insurance, sources of insurance law and constitutional basis of insurance. Gradually, the historical development is described from the oldest beginnings of insurance in global scale and its growth in the time of industrial expansion up to current days. Separate part of the chapter is concerned with historical development of insurance legal regulation in our country from the General Civil Code, past separate laws on insurance contract, regulation of insurance contract in the civil code till current regulation in separate law. Outline of the proposed future regulation in recodification of private law is provided, as well.

The fifth chapter contains brief outline of comparative approach to the insurance legal regulation in countries of both continental and common law legal systems. Basic difference consists of distinct understanding of sources of law and its binding nature and generally, understanding the law as such. However, during the development, certain states have modified legal norms involving insurance contract originally.

The sixth chapter deals with definition of basic requirements of insurance contract and specifics of its particular institutes. Terms like insurance interest, insurance risk, insurance event or circumstantial event are unique creations of insurance contract regulation that have been produced by jurisprudence during the historical development and their content is not to be found in any other contractual type of private law. In the end, insurance clauses and their meaning for the insurance contract itself are mentioned.

The seventh chapter is aimed at the elements of insurance relation. Area of insurance subjects (respectively parties to the contract), issue of an insurance object as well as particular basic rights and duties arising out of this legal obligation are analyzed.

Last chapter is devoted to distinctions between insurance and liability for damage. Customary opinion stating that the purpose of insurance is to recover damages barely stands from the legal point of view as well as lawmaker's legislative howlers where the lawmaker underlines this opinion by an inaccurate terminology. There are differences in ways of performance (of the remedy), rights and obligations but also in e.g. statutes of limitations connected with specific rights.

Whole work is finalized with a conclusion summarizing theoretical, practical and philosophical view of the author as to the whole issue supplemented with full bibliographical list of sources.

14. Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce

Česky:

Pojištění, soukromé pojištění, pojistná smlouva, pojistný zájem, pojistitel, pojišťovna, pojistka, rozsah pojistného krytí, pojistník, pojištěný, zájemce o pojištění, obmyšlená osoba, oprávněná osoba, pojistný nárok, pojistná hodnota, pojistné plnění, smluvní pojištění, povinné smluvní pojištění, povinné pojištění, zákonné pojištění, sociální pojištění, životní pojištění, neživotní pojištění, připojištění, odpovědnost za škodu, pojištění odpovědnosti za škodu, pojišťovnictví, nahodilá událost, pojistné riziko, pojistné nebezpečí, pojistný vztah, pojistné podmínky, historie pojištění, prameny pojistného práva, pojistné právo, nahodilost, smlouva o finančních službách, pojistné, pojistná událost, pojistná částka, pojistný trh, úrazové pojištění, majtkové pojištění, zdravotní pojištění, pojištění proti škodě, doložka o spoluúčasti, spoluúčast, pojišťovací služby, rozsah pojištění, pojistná hodnota, pojistné období, pojistná doba, pojistná ochrana.

Anglicky:

Insurance/Assurance, private insurance, insurance contract, insurance interest, insurer, insurance company, policy, coverage, policyholder, insured/assured, applicant for insurance, beneficiary, beneficiary, insurance claim, insured value, insurance payment/benefit, contractual insurance, mandatory contractual insurance, compulsory insurance, statutory insurance, national/social insurance, life insurance, non-life insurance, additional insurance, liability for damage, liability insurance, insurance industry, incidental event, insured risk, insured danger, insurance relationship, insurance clauses/conditions, history of insurance, sources of insurance law, insurance law, contingency, contract of financially services, premium, insurance event/insured accident, insured amount, insurance market, accident insurance, general insurance, health insurance, insurance against loss and damage, co-insurance clause, coinsurance, insurance services, scope of insurance, insured value, period of insurance, time of insurance, insurance protection.

15. Příloha č. 1

Prameny pojistného práva na vnitrostátní úrovni

Ústavněprávní úroveň
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Zákonná úroveň
Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě
Zákon č. 64/1964 Sb., občanský zákoník
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví
Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem
Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí
Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon
Zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou
Zákon č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře
Zákon č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů
Zákon č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu
Zákon č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních
Zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě
Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů a nebytových prostorů
Zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a o Komoře daňových poradců České republiky
Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě
Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie
Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v cestovním ruchu
Zákon č. 254/2000 Sb., o auditorech
Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti
Zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích
Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon
Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech
Zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže
Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky
Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku
Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů
Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích
Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád
Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách
Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
Zákon č. 18/1997 Sb., atomový zákon
Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví
Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách
Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě
Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky
Zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích
Zákon č. 307/2000 Sb., o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech
Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření s energií
Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů
Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech
Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů
Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem
Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření
Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních
Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích
Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků

Podzákonná úroveň
Vyhláška č. 205/1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem a o změně některých souvisejících zákonů
Vyhláška č. 303/2004 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví
Vyhláška č. 582/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí
Vyhláška č. 125/1993 Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání
Vyhláška č. 223/1995 Sb., o způsobilosti plavidel provozu na vnitrozemských vodních cestách
Vyhláška 108/1997 Sb., kterou se provádí zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)
Nařízení vlády č. 6/2000 Sb., kterým se stanoví způsob hodnocení bezpečnostního programu prevence závažné havárie a bezpečnostní zprávy, obsah ročního plánu kontrol, postup při provádění kontroly, obsah informace a obsah výsledné zprávy o kontrole
Vyhláška č. 97/2001 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 366/1999 Sb., o způsobu a prokázání finanční způsobilosti dopravcem

Vyhláška č. 278/1998 Sb. k provedení zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu

Vyhláška č. 202/2001 Sb., o povolení obecné výjimky ze zákazu dohod narušující soutěž podle § 3 odst. 1 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, pro určité druhy dohod v oblasti pojišťovnictví

Nařízení vlády č. 232/1999 Sb., o poskytnutí finanční pomoci osobám pojištěným u POJIŠŤOVNY MORAVA, a.s., jejichž majetek byl postižen povodní v roce 1997

16. Příloha č. 2

Prameny pojistného práva na komunitární úrovni

Nařízení Rady 17/62/EHS o použití článků 85 a 86 Smlouvy
Směrnice Rady 64/225/EHS o zrušení překážek, pokud se týká svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby v zajištění a retrocesi
Směrnice Rady 70/509/EHS ze dne 27. října 1970 týkající se přijetí společné politiky při pojištění úvěru u střednědobých a dlouhodobých transakcí (se státními orgány a podniky)
Směrnice Rady 70/510/EHS ze dne 27. října 1970 týkající se přijetí společné politiky při pojištění úvěru u střednědobých a dlouhodobých transakcí (se soukromými subjekty)
Směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Pozměňovací dodatek 72/430/EHS ke směrnici Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Doporučení Komise 73/185/EHS ze dne 15. května 1973 týkající se použití směrnice Rady ze dne 24. dubna 1972 týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování právních předpisů členských států týkající se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění původními členskými státy
První směrnice Rady 73/239/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění
Směrnice Rady 73/240/EHS o zrušení překážek pokud svobody zakládání podniků při podnikání v přímém jiném než životním pojištění
Doporučení Komise 74/165/EHS členským státům ze dne 6. 2. 1974, týkající se použití směrnice Rady ze dne 24. 4. 1972 o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
První rozhodnutí Komise 74/166/EHS z 6. 2. 1974, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Druhé rozhodnutí Komise 74/167/EHS z 6. 2. 1974, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Třetí rozhodnutí Komise 75/23/EHS z 13. 12. 1974, týkající se použití směrnice Rady 74/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Směrnice 76/580/EHS upravující směrnici 73/239/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění
Směrnice Rady 77/92/EHS o opatřeních k usnadnění účinného uplatňování svobody zakládat podniky a svobody poskytovat služby se zřetelem na činnost pojišťovacích agentů a makléřů (ex ISC Group 630) a zvláště se zřetelem na tyto činnosti

Směrnice Rady 78/473/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů týkajících se soupojištění v rámci společenství
Čtvrtá směrnice Rady 78/660/EHS založená na článku 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy – o roční účetní závěrce společností určitých právních forem
První směrnice Rady 79/267/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém životním pojištění
Doporučení Komise 81/76/EHS z 8. 1. 1981 o urychleném vyřizování pojistných událostí u pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel
Sedmá směrnice Rady 83/349/EHS založená na článku 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, konsolidované účetní závěrce
Druhá směrnice Rady 84/5/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění pro případ občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel
Směrnice Rady 84/641/EHS upravující První směrnici (73/239/EHS) o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění, zejména pokud se týká asistence turistům
Rozhodnutí Komise 85/75/EHS, týkající se použití čl. 85 Smlouvy – požární pojištění
Čtvrté rozhodnutí Komise 86/218/EHS z 16. 5. 1986, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Páté rozhodnutí Komise 86/219/EHS z 16. 5. 1986, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Šesté rozhodnutí Komise 86/220/EHS z 16. 5. 1986, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Směrnice Rady 87/343/EHS upravující směrnici 73/239/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se zahájení a provozování podnikání v přímém jiném než životním pojištění, pokud se týká pojištění úvěru a záruky (kauce)
Směrnice Rady 87/344/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se pojištění právní ochrany
Sedmé rozhodnutí Komise 88/367/EHS z 18. 5. 1988, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Osmé rozhodnutí Komise 88/368/EHS z 18. 5. 1988, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Deváté rozhodnutí Komise 88/369/EHS z 18. 5. 1988, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Druhá směrnice Rady 88/357/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se přímého jiného než životního pojištění, stanovící opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a upravující Směrnici Rady 73/239/EHS
Třetí směrnice Rady 90/232/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění pro případ občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel

Směrnice Rady 90/618/EHS upravující směrnici Rady 73/239/EHS a směrnici Rady 88/357/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se přímého jiného než životního pojištění, zejména pokud se týká pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel
Druhá směrnice Rady 90/619/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se přímého životního pojištění, stanovící opatření k podpoře účinného uplatňování svobody poskytovat služby a doplňující směrnici Rady 79/267/EHS
Směrnice Rady 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužívání finančního systému k praní peněz
Rozhodnutí Komise 91/323/EHS, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit
Rozhodnutí Rady 91/370/EHS ze dne 20. 6. 1991 o závěrech Dohody mezi Evropským hospodářským společenstvím a Švýcarskou konfederací, která se týká přímého jiného než životního pojištění
Směrnice Rady 91/371/EHS ze dne 20. 6. 1991 o zavádění Dohody mezi Evropským hospodářským společenstvím a Švýcarskou konfederací, která se týká přímého jiného než životního pojištění
Dohoda 91/727/EHS uzavřená mezi Evropským hospodářským společenstvím a Švýcarskou konfederací, která se týká přímého jiného než životního pojištění
Nařízení Rady 2155/91/EHS ze dne 20. 6. 1991, stanovící zvláštní opatření pro použití článků 37, 39, 40 Dohody mezi Evropským hospodářským společenstvím a Švýcarskou konfederací, která se týká přímého jiného než životního pojištění
Směrnice Rady 91/674/EHS o roční účetní závěrce a konsolidované účetní závěrce pojišťovacích podniků
Směrnice Rady 91/675/EHS z 19. 12. 1991 o zřízení výboru pro pojišťovnictví
Nařízení Rady 1534/91/EHS o použití článku 85 odst. 3 Smlouvy pro určité kategorie dohod, rozhodnutí a smluvených postupů v pojišťovnictví
Doporučení Komise 92/48/EHS o zprostředkovatelích pojištění
Třetí směrnice Rady 92/49/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se přímého životního pojištění, kterou se upravují směrnice Rady 73/239/EHS a směrnice Rady 88/357/EHS
Třetí směrnice Rady 92/96/EHS o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů, týkajících se přímého životního pojištění, kterou se upravují směrnice Rady 79/267/EHS a směrnice Rady 90/619/EHS
Nařízení Komise 3932/92/EHS o použití článku 85 odst. 3 Smlouvy pro určité kategorie dohod, rozhodnutí a smluvených postupů v pojišťovnictví (bloková výjimka)
Rozhodnutí Komise 93/43/EHS, týkající se uplatnění směrnice Rady 72/166/EHS o sblížování zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit (MF)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/26/EHS, kterou se mění a doplňují směrnice 77/780/EHS a směrnice 89/646/EHS v oblasti úvěrových institucí, směrnice 73/239/EHS a směrnice 92/49/EHS v oblasti jiného než životního pojištění, směrnice 79/267/EHS a směrnice 92/96/EHS v oblasti životního pojištění, směrnice 93/22/EHS v oblasti investičních firem směrnice 85/611/EHS v oblasti podniků kolektivních investic v obchodovatelných cenných papírech (PKI-OCP) za účelem posílení obezřetného dozoru
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně jednotlivců se zřetelem na zpracování osobních dat a o volném pohybu takových dat
Směrnice Rady 95/56/ES, kterou se přizpůsobuje technickému pokroku směrnice Rady 74/61/EHS, týkající se zařízení k ochraně proti neoprávněnému použití motorových vozidel

Rozhodnutí Komise 97/828/ES ze dne 27. 10. 1997, týkající se použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížení zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a vynucení povinnosti se pro případ takové odpovědnosti pojistit (MF)
Směrnice Rady 98/29/ES týkající se harmonizace hlavních předpisů týkajících se pojištění úvěru u transakcí se střednědobým a dlouhodobým krytím
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/78/ES ze dne 27. 10. 1998 o rozšířeném dozoru nad pojišťovacími podniky v pojišťovací skupině
Rozhodnutí Komise 99/103/ES ze dne 26. ledna o působnosti směrnice Rady 72/166/EHS o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění
Rozhodnutí Komise 99/61/ES ze dne 14. 12. 1998, týkající se ujednání Světové obchodní organizace o finančních službách, jménem Evropského společenství v záležitostech v rámci jejího oprávnění
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES ze dne 13. 12. 1999 o elektronických podpisech
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES ze dne 16. 5. 2000 o sblížení zákonů členských států o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a upravující směrnici Rady 73/239/EHS a směrnici Rady 88/357/EHS (Čtvrtá motorová směrnice)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informačních společností, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/64/ES ze dne 7. listopadu 2000 pozměňující směrnice Rady 85/611/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/92/EHS, týkající se výměny informací se třetími zeměmi
Rozhodnutí Komise 2001/160/ES ze dne 15. února 2001 o použití směrnice Rady 72/166/EHS o sblížení právních předpisů členských států týkající se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/97/ES ze dne 4. prosince 2001, kterou se mění směrnice Rady ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužívání finančního systému k praní peněz
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/12/ES ze dne 5. března 2002, kterou se mění směrnice Rady 79/267/EHS pokud se týká požadavku na míru solventnosti pojišťoven
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/13/ES ze dne 5. března 2002, kterou se mění směrnice Rady 73/239/EHS, pokud jde o požadavky na míru solventnosti u neživotních pojišťoven
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění (2002/83/ES)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/87/ES ze dne 16. 12. 2002 o doplňkovém dozoru nad úvěrovými institucemi, pojišťovnami a investičními podniky ve finančním konglomerátu a o změně směr. Rady 73/239/EHS, 79/267/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/6/EHS a 93/22/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/78/ES a 2000/12/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/358/ES ze dne 27. února 2003 o použití článku 81 (odst. 3) Smlouvy pro určité kategorie dohod, rozhodnutí, smluvených postupů v pojišťovnictví (bloková výjimka)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně měrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS
Směrnice Rady 2004/66/ES ze dne 26. dubna 2004, kterou se z důvodu přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska upravují směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/45/ES, 2002/83/ES, 2003/37/ES a 2003/59/ES a směrnice Rady 77/388/EHS, 91/414/EHS, 96/26/ES, 2003/48/ES a 2003/49/ES v oblastech volného pohybu zboží, volného pohybu služeb, zemědělství, dopravní politiky a daní
Směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES ze dne 11. května 2005, kterou se mění směrnice Rady 72/166/EHS, 84/5/EHS, 88/357/EHS a 90/232/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/1/ES ze dne 9. března 2005, kterou se mění směrnice Rady 73/239/EHS, 85/611/EHS, 91/675/EHS, 92/49/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/19/ES, 98/78/ES, 2000/12/ES, 2001/34/ES, 2002/83/ES a 2002/87/ES za účelem zavedení nové organizační struktury výborů pro finanční služby
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/68/ES ze dne 16. listopadu 2005 o zajištění a o změně směrnic Rady 73/239/EHS, 92/49/EHS, jakož i směrnic 98/78/ES a 2002/83/ES
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/44/ES ze dne 5. září 2007, kterou se mění směrnice Rady 92/49/EHS a směrnice 2002/83/ES, 2004/39/ES, 2005/68/ES a 2006/48/ES, pokud jde o procesní pravidla a hodnotící kritéria pro obezřetnostní posuzování nabývání a zvyšování účastí ve finančním sektoru
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/60/ES ze dne 23. října 2007 o vyhodnocování a zvládnutí povodňových rizik
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES
Nařízení Evropského parlamentu a Rady 1013/2006/ES o přepravě odpadů
Nařízení Evropského parlamentu a Rady 216/2008/ES o společných pravidlech v oblasti civilního letectví